תלמוד בבלי · אחרונים · חכמת שלמה · סדר נזיקין

חכמת שלמה על בבא מציעא

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חכמת שלמה על בבא מציעא

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חכמת-שלמה-על-בבא-מציעא/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 7
דף ג. 7
דף ד. 8
דף ד: 8
דף ה. 8
דף ה: 8
דף ו. 8
דף ו: 8
דף ז. 8
דף ז: 9
דף ח. 9
דף ח: 9
דף ט. 9
דף ט: 9
דף י. 9
דף י: 10
דף יא. 10
דף יא: 10
דף יב. 10
דף יב: 11
דף יג. 11
דף יג: 11
דף יד. 12
דף יד: 12
דף טו. 13
דף טו: 13
דף טז. 13
דף טז: 13
דף יז. 14
דף יז: 15
דף יח. 15
דף יח: 15
דף יט. 15
דף יט: 16
דף כ. 16
דף כ: 16
דף כא. 16
דף כא: 17
דף כב. 17
דף כב: 18
דף כג. 19
דף כג: 19
דף כד. 19
דף כד: 19
דף כה. 20
דף כה: 20
דף כו. 20
דף כז. 21
דף כז: 21
דף כח. 21
דף כח: 22
דף כט. 22
דף כט: 22
דף ל. 23
דף ל: 23
דף לא: 23
דף לב. 24
דף לג. 24
דף לג: 24
דף לד. 24
דף לה: 24

דף לו: 25
דף לז 25
דף לז: 25
דף לח: 25
דף לט 25
דף מ 26
דף מא: 26
דף מב 26
דף מב: 26
דף מג 26
דף מג: 26
דף מד 26
דף מה 27
דף מו 27
דף מו: 27
דף מז 27
דף מז: 27
דף מח 28
דף מח: 28
דף מט 28
דף מט: 28
דף נ: 28
דף נא 28
דף נא: 28
דף נב 29
דף נב: 29
דף נג 29
דף נד 29
דף נה 29
דף נה: 29
דף נו 29
דף נו: 29
דף נז 30
דף נח: 30
דף נט 30
דף נט: 30
דף ס: 30
דף סא 30
דף סא: 30
דף סב 31
דף סב: 31
דף סג: 31
דף סד 31
דף סה: 31
דף סו: 32
דף סז 32
דף סח 32
דף סח: 32
דף סט 32
דף סט: 32
דף ע 33
דף ע: 33
דף עא 34
דף עא: 34
דף עב 34
דף עג: 34
דף עד 35
דף עד: 35
דף עה 35
דף עו 35
דף עו: 36
דף עז 36
דף עז: 36
דף עח 36

דף עח: 37
דף עט. 37
דף עט: 37
דף פא. 37
דף פא: 38
דף פב. 38
דף פב: 38
דף פג. 38
דף פג: 38
דף פד. 39
דף פד: 39
דף פה. 39
דף פה: 40
דף פו. 40
דף פו: 41
דף פז. 41
דף פז: 41
דף פט. 41
דף פט: 42
דף צ. 42
דף צ: 42
דף צא. 42
דף צא: 42
דף צב. 43
דף צב: 43
דף צג. 44
דף צג: 44
דף צד. 45
דף צה. 45
דף צה: 45
דף צו. 45
דף צו: 45
דף צז. 46
דף צז: 46
דף צח. 46
דף צח: 46
דף צט. 47
דף צט: 47
דף ק. 47
דף ק: 49
דף קא. 49
דף קא: 49
דף קב. 49
דף קב: 49
דף קג. 49
דף קג: 49
דף קד. 49
דף קד: 50
דף קה. 50
דף קה: 51
דף קו. 51
דף קז. 52
דף קז: 52
דף קח. 52
דף קח: 52
דף קט. 53
דף קט: 53
דף קי. 54
דף קי: 54
דף קיא. 54
דף קיא: 55
דף קיב. 55
דף קיב: 55
דף קיג. 55

דף קיד. 56
דף קיד: 56
דף קטו. 56
דף קטו: 57
דף קטז: 57
דף קיז. 57
דף קיז: 57
דף קיח. 57
דף קיח: 57

דף ב.

גמ' ואמרי לה כדי כו' נ"ב בעלמא רגיל רש"י לפרש שם חכם או פי' בחנם כמו בכדי כלומר שלא נזכר שם אמרו רק סתמא נ"ל:

רש"י בד"ה בזמן כו' מפרש דבהאי אשמעינן כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ויחלוקו כו' וכן שנים אדוקין כו' נ"ב פי' דלא תימה איך מדמה שנים אדוקין בשטר למתני' הא אדוקין בשטר לכאורה ליכא למימר דתרוייהו אלא ודאי נימא דמ"ה מדמה דשנים אדוקים בשטר אית בהו מעליותא שהן מוחזקין ושנים אוחזין איתא בהו מעליותא דאיכא למימר דתרוייהו אבל אינם מוחזקין ממש כמו שטר שהרי אוחזין בשפת הבגד כדמוקי תלמודא לקמן בכרכשתא וא"כ ש"מ דשנים אוחזין בטלית לא חשבי' כמוחזקין ע"כ משני דטלית ושטר לעולם שניהם מוחזקין ובשניהם תרוייהו אומרים אמת ודו"ק:

דף ב:

גמ' דתרוייהו תפסי פלגי לה בשבועה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה פליג לה כו' והאי תפוס בכולה לא קיים כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אי תנא כו' שאחד מהן טוען שקר כו' נ"ב פי' אע"פ שהטענה שקר מ"מ הדין יכול להיות אמת דתרוייהו הוא וק"ל:

בד"ה וליחזי כו' הוי מצי לשנויי דליתיה כו' נ"ב בשלמא לפרש"י לא קשה דסוף סוף כל היכא דידע מהימן א"כ איך יכולים לישבע דשמא המוכר יודע באחד מהן א"כ השני הוא נשבע לשקר שהרי הוא נאמן אבל לפי' ר"י שאין נאמן אלא לפטרו משבועה א"כ מאי פריך לישני דליתיה לקמן ודו"ק:

בד"ה ומה התם כו' שאין מועיל סברת דררא דממונא כו' נ"ב פי' סברת דררא דממונא אינה מעלה ואינה מורידה לגבי שבועה אלא עיקר תלוי במה שהוא ודאי של אחד מהם ודו"ק:

דף ג.

רש"י בד"ה היכא דאיכא כו' צ"ל הכא דאיכא כו':

תוס' בד"ה גבי חנוני כו' בלקח מחמשה ואינו יודע כו' מוכח דהתם הוה כו' כצ"ל:

דף ד.

גמ' כיון דתפיס אנן סהדי דמאי דתפיס הילך הוא כצ"ל:

דף ד:

תוס' בד"ה אין נשבעין כו' קרקעות ובאותו מיעוט כו' כצ"ל:

דף ה.

גמ' לית ליה דסבר ליה כרבן גמליאל כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה א"נ כו' אכפירת קרקעות כצ"ל:
בד"ה אידך מתה כו' הילך הס"ד:
תוס' ד"ה למ"ד כו' וכן פי' ר"י לקמן דכי כופר כו' כצ"ל:

דף ה:

רש"י בד"ה דידיה רועה כו' המופקר לכל הס"ד:
בד"ה דאמר רב אידי בר אבין כו' כצ"ל:

דף ו.

רש"י בד"א שלש שבועות כו' שטוען נגנב כצ"ל והס"ד:
תוס' בד"ה שבועה שלא כו' היכא שהיא מתה בפנינו כו' נ"ב פי' שאנו רואין אותה שהיא מוטלת נבילה אבל לא שראו מיתתה ואפי' הכי צריך לישבע שמתה באונס ולא בפשיעה אפילו הכי אין מגלגלין על שבועת שליחות יד הנאמר בתורה ושבועה שלא שלחתי כו' הוא בע"כ שלא אכלתי וד"ק:

דף ו:

רש"י בד"ה וכי לא כו' מקודשת הס"ד:
בד"ה כולן פטורין כו' שיצאו פטורין משום מנין הראוי כו' כצ"ל:
בד"ה ואי ס"ד ספיקא כו' וכמצוה נעשרינהו כו' הד"א:

דף ז.

רש"י בד"ה ומשיחה שקשור בה בידו אם כו' הד"א:

דף ז:

גמ' דיין והיכי דמי כו' לפרעון ור' יוסי כו' כצ"ל:
שם ויחלוקו נמי דאמרי' לדמי כו' נ"ב תוס' מקשה לפי מה דמשני לעיל תרתי בבי חד במציאה וחד במקח וממכר איך שייך לומר לדמי גבי מקח וממכר מאחר דנקיט מתרוייהו ורוצה להחזיר המעות וא"כ שבועה זו למה ומשני דאיירי שנתייקר ולא יתכן כלל דהא לעיל עביד צריכותא גבי מקח וממכר דמורי היתר אנא דמי קא יהיבנא חבראי ליזל וליטרח וליזבן ואלו איירי בנתייקר הוי כמציאה ממש אלא נראה שכל אחד מוסיף עליו בדמים על דרך גוד או אגוד כו' ואותו תירוץ נמי מצאתי בגליון וכן נ"ל [עיין במהרש"א]:
תוס' בד"ה דאית ביה כו' דכך שוה כשתופס שיטה כו' כצ"ל:

דף ח.

רש"י בד"ה בשלמא כו' שלום בעלמא הס"ד:
בד"ה ומאי מגו כו' מגו אמרינן מגו כצ"ל והס"ד:
תוס' בד"ה אלא מסיפא כו' ממאי דבמציאה דלהכי כו' כצ"ל:

דף ח:

רש"י בד"ה אי נימא כו' ממנו בפנינו לקנותה כו' כצ"ל:
בד"ה או דלמא כו' למאן אי כו' הד"א:

דף ט.

רש"י בד"ה ה"נ דקמא קנה כו' כצ"ל:

דף ט:

תוס' בד"ה משוך בהמה כו' לכך לא קני א"נ התם כשמשך החמרים ולא משך את החמור והא דקתני כו' כצ"ל:
בד"ה ספינה כו' רכוב כמהלך דמי כו' נ"ב פי' לענין קימה:

דף י.

גמ' בכ"מ מ"ט תקינו כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה מדקתני סיפא כו' ואי כו' הד"א:

דף י:

רש"י בד"ה תלמוד לומר כו' ונתן אוכתב לה ונתן כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אי בעי כו' מושכו ויוצא ומת ברשות בעלים פטור הגביהו או הוציאו מרשות בעלים ומת חייב ופרש"י בלשון אחד כו' כצ"ל:

דף יא.

גמ' לא דתניא היה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה לא יהא כו' ושכחו הס"ד ואח"כ מ"ה בשדה ושכחת כו':
תוס' בד"ה זכתה כו' שלא מדעתו אלמא כו' כצ"ל:
בד"ה דלמא כו' העיר נעמיד בשכוח כו' כצ"ל:

דף יא:

גמ' ואמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה מה גט כו' חצרה ולא כו' הד"א:

דף יב.

תוס' בד"ה ואמר שמואל כו' ואת הלוי להיות מפריש עליהן מחלקן כר' יוסי כו' כן צ"ל:
בא"ד והא דאוקמי כו' נ"ב פי' אינך אמוראי וק"ל:
בא"ד כל שחליפיו ביד כהן כו' נ"ב פי' שיש לו שתי בהמות והאחד בכור והשני חולין אלא דלא ידעינן נוטל הכהן א' והשני הוא לבעליו ונאכל במומו ופטור מן המתנות ואף שהכהן יבא עליו ממה נפשך אם בכור הוא ה"ה שלי ואם חולין הוא נתחייבת במתנות אפילו הכי פטור מאחר שהחליפין ביד כהן פי' שנכלל אחד מהן מכח ספק חשבינן כאלו זכה אף באותו השני מכח בכורה ושוב זבנה לישראל במומין וכהן שמכר בכור לישראל פטור מן המתנות וק"ל:
בא"ד הכא גבי לקט כ"ש כו' נ"ב פי' והתם לא ס"ל כר' יוסי אלא כרבנן ומש"ה חשיב ליה כיחידאה וק"ל:
בד"ה אי אמרת כו' וי"ל דמדרבנן אין סברא כו' נ"ב אבל גבי מציאה דסבר ר' יוחנן לקמן לאו גדול ממש כו' אלמא דתקינו רבנן לאביו משום איבה אף שהבן לא זכה במציאה אלא מדרבנן דהא אף לרבי יוסי אינו אלא גזל גמור מדבריהם ועוד הלכה כת"ק דר' יוסי דאינו אלא מפני דרכי שלום ואנו קי"ל הלכתא כר' יוחנן לגבי שמואל לק"מ דאין זה

שתי תקנות דהכי תקנו רבנן הקטן שימצא מציאה שיזכה בו אביו משום איבה והקטן משום דרכי שלום משא"כ בלקט דאבוה עשיר דלא שייך למימר דהכי תקינו רבנן וק"ל עד דמשני עשו שאינו זוכה כזוכה כלו' כאלו כבר זכה בו בנו מדאורייתא כו' ודו"ק:

דף יב:

רש"י בד"ה והיכי דמי ואיתרמי הס"ד:
תוס' בד"ה ר' יוחנן כו' אע"פ שהיא קטנה כו' נ"ב פי' דאי יש לה שערות כבר יוצאה בסימנין אבל מקטן ליכא למידק דלמא איירי בגדול אלא שהוא סמוך על שלחנו של אביו וק"ל:

דף יג.

רש"י בד"ה אפילו בשטרי כו' דלמא כתב ללוות ולא לוה כו' נ"ב הדברים מגומגמים מאד שמראה כאלו השתא המשנה מיושבת דחיישינן שפיר לשמא כתב בניסן כו' ואדרבה אינו כן כמו שפריך וכן הוא לפי האמת דלא חיישינן לזה כלל שהרי עדיו בחתומיו זכין לו כו' [עיין במהרש"א]:
תוס' בד"ה אביי אמר כו' אם בין תמוז לכסליו שלפניו כו' נמחק שלפניו ונ"ב ס"א אינו וכן בפרש"י בריש מסכת ר"ה אינו ובע"כ ט"ס הוא מה שכתב אח"כ או בין כסליו לתמוז שלאחריו הוא כמו לפניו שעוד הוא לפניו לבא והוא לאחריו בזמן ובתוס' ישנים מצאתי כתוב בשניהם לאחריו וה"ה אי הוה כתוב בשניהן לפניו הוה שפיר ולא משתכח האי גרס' שלנו שפיר אם לא שבשניהם נגרוס בין תמוז לכסליו כו' אבל אי גרסינן בסיפא בין כסליו לתמוז לא משתכח האי גרסא אלא ט"ס הוא כדפרישית וק"ל:

דף יג:

גמ' ורבנן סברי מגבא גבי כו' כצ"ל והשאר נמחק ונ"ב כן מצאתי בגמ' מדויקת וכן מוכח מתוס' שט"ס הוא וק"ל:
רש"י בד"ה דברי הכל לא יחזיר דחיישינן לפרעון כדקאמר כצ"ל והס"ד:
תוס' בד"ה הא קאמר כו' דשמואל לא חייש לפרעון כו' נ"ב פי' היכא דליכא לטעון שהוא מזוייף כגון שהוא מקויים ודו"ק:
בא"ד טענינן מזוייף הוא בשביל יתומים כו' נ"ב פירוש ואמרינן השכיב מרע לא נתכוין אלא שלא להשביע את בניו וק"ל:

בא"ד מודה בשטר שכתבו אין צריך כו' נ"ב פי' ואי נמי בע"כ טענינן מזוייף דאי לא טענינן משום דלא שכיחא אי נמי הוה כמודה בשטר שכתבו כו' א"כ גם פרוע לא טענינן ולפי זה לרב לא משכחת דטענינן פרוע נגד שטר לעולם וק"ל:

בא"ד ומיהו מלוה עצמו כו' נ"ב ומ"מ אין מחזירין לו דשמא המלוה ידע בעצמו שהוא מזוייף ומתירא מן הלוה שלא יסתור ראייתו וימתין עד שיגבה מן היתומים והלקוחות ודו"ק:

בא"ד שהוא מזוייף יטרח לסתור כו' כצ"ל:

דף יד.

רש"י בד"ה בשטר הקנאה כו' שעבד נפשיה הס"ד:

דף יד:

גמ' לאו תרוצי קא מתרצת כו' נ"ב פי' וכי בלאו הכי לא תרצת הברייתא והגהת אותה שהרי אינה כדקתני ה"נ תגיה אותה ותריץ דלא איירי כלל בגזילה אלא בבעל חוב וכמו שתרצה והגיה אותה כאן הכי מייתי תלמודא בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קנח) וכן פי' רשב"ם שם:

רש"י בד"ה דאמר ליה כו' כשיעמדוך ויזכו בדין כו' כצ"ל:

בד"ה לאכילת פירות כו' ומפרש להו לקמן הס"ד:

תוס' בד"ה סיפא נמי כו' היה יכול להקשות כו' נ"ב אין הפי' שרבא היה יכול להקשות שהרי הוא גופיה משני לקמן דמרישא לא קשה מידי אלא הכי פירושא המקשה שהקשה לקמן מרישא ולא ידע שנויא דרבא איך הבין למה רבא גופיה לא הקשה מתחלה מרישא אלא בודאי סבר שכמו כן היה יכול להקשות מרישא אלא כל שיכול להקשות משבח גופיה פריך:

בד"ה תריץ נמי כו' וא"ת אדרבה לוכח מהכא כו' נ"ב ואין להקשות מנ"ל למפשט דלמא לא איירי הכא שכתב לו דאיקני בתוך השטר דהא תלמודא בעי למפשט מהכא דאיקני כו' משתעבד מדבעל חוב גבי שבח א"כ בעל כרחך ס"ל דאיירי בכתב ליה דאיקני וק"ל וכן כתב הרב המגיד דבעל חוב לא גבי שבח אלא בכתב דאיקני:

בא"ד מדלא טריף בעל חוב משעבדי דטריף לוקח כו' נ"ב דע"כ המשועבדים דטריף לוקח היינו שמכר נכסים אחר שמכר לו השדה דאל"כ לא טריף מיניה וא"כ עכשיו נמי יאמר הלוקח ראשון לבעל חוב שהניח לו בני חורין לגבות הימנו ודו"ק ומ"מ קשה דלמא לעולם דאיקני קנה ומכר משתעבד ואיירי בנכסים שקנה ומכר אחר שמכר שדה

זו ללוקח ראשון דעכשיו לא שייך למימר הנחתי לך כו' ונראה דאף כה"ג יכול הלוקח ראשון לומר גבה מן השני שהרי הלוקח יכול לסלק הב"ח בדמי ומכל שכן שיכול לדחותו על אלו משועבדים ולא יתן לו שדהו ודו"ק. עיין בסוף פ' מי שמת מה שהגהתי:
בא"ד וכגון שיש לו קרקע כו' נ"ב פי' כדי שלא תקשה לשמואל דאמר אין לו שבח וק"ל:

דף טו.

רש"י ד"ה אסור ללוות כו' צ"ל קודם ד"ה שקנאו כו':
בד"ה יפה ויפה כו' אמאי קבלתיה מאין כו' כצ"ל:
בד"ה אין לו ללוקח אלא כו' הד"א:

דף טו:

רש"י בד"ה הכא במאי כו' צ"ל קודם ד"ה דשוייה ניהליה כו':
תוס' בד"ה הניחא למ"ד כו' מפורש בהמקבל נ"ב בתוס' שלנו לא תמצא לקמן ובריש פרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צב) בד"ה מאי פסידא אית ליה כו' תמצאנו:
בד"ה מעות יש כו' ומוקי לה בתלמיד חכם כו' נ"ב פי' דבעו התם למפשט דקניס ר"מ אף בשוגג מדגבה הלוקח שבח מן המוכר בגזלן אלמא שהנגזל טורף הקרן עם השבח מאי לאו בעם הארץ דסבר קרקע נגזלת לא בתלמיד חכם כו' והתוס' הקשו לשם ה"ה דהוה מצי לשנויי דלא משום שבח טורף הנגזל השבח אלא משום דינא ואינו משלם אלא הוצאה כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות אלא דבלאו הכי משני שם שפיר:

דף טז.

רש"י בד"ה ירושה ממילא הויא והכא ליכא כו' כצ"ל:
בד"ה עד דמתחלי' כו' שום היתומים ל' יום הס"ד נ"ב פי' וה"ה כל אדם ויתומים לרבותא נקט וכן מפרשים התוס' ריש פרק שום היתומים ע"ש נ"ל:
תוס' בד"ה מה שאירש כו' ולא נהירא כו' נ"ב והרי"ף כתב שחזר רב האי גאון בתשובה:
בד"ה קנויה לך כו' ודבור זה שייך לעמוד שני:

דף טז:

גמ' אימור אישתמוטי קא מישתמיט כו' נ"ב וקשה לי א"כ לעיל נמי נימא אישתמוטי קא משתמיט ויש מפרשים משום דסמך אאי נמי דקאמר למכתב ליה שטרא אחרינא ואומרים שכך פרש"י ואני אומר אי דייקת ברש"י לא משמע הכי שהרי כתב ואם דחהו

לומר אבד היה לו לכתוב שטר אחרינא ולא כתב אישתמוטי והאמת באישתמוטי לא שייך לומר כתוב לי שטר אחרינא שהרי אומר לו היום אחזיר שטרך ונראה דלא קשה מידי דלא שייך לומר אישתמוטי' אלא בסתם לוה ומלוה שהאמינו זה לזה ושלם לו קודם שמחזיר לו השטר אבל היכא שהזקיקו לדין ולא היה רוצה לשלם עד שכתבו שטר חלטאתא פשיטא שאינו משלם לו עד שיחזיר לו השטר ואם אבד יכתוב לו שטר אחר ודו"ק:

רש"י בד"ה בשדה סתם כו' מצויות ליקח אבל כו' הד"א:

בד"ה כל מעשה כו' אלא בפני בעל דין כו' נ"ב לפרש"י צריך לומר דר' יוחנן לטעמיה דאית ליה התם הכי אבל אינו לפי פסק ההלכה דהא קי"ל התם הלכתא כרב דמקיימין את השטר אפילו שלא בפני בעל דין ולא הוצרך רש"י לפרש כך אלא משום דלוה לא מקיים שטריה וא"כ מאחר שהוא היה ביד מלוה א"כ לוה ממנו וכן פי' בנ"י ע"ש:

תוס' בד"ה אע"פ כו' ולא לוה ולכך לא יחזיר כו' כצ"ל ונ"ב פי' שהרי לא הזכיר שמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי כדלעיל אלמא כמשמעו קאמר וק"ל:

בא"ד אם לוה מודה לא חיישינן כו' מודה ומשום קנוניא כו' גבי נמי ממשעבדי כו' כצ"ל:

בא"ד ולא לוה כרב אסי כו' נ"ב פי' ועתה רוצה ללוות כו' כדלעיל בתוס' (דף י"ג) בד"ה ולא לוה עד תשרי כו':

בא"ד דלא חיישינן לקנוניא כו' נ"ב פי' וה"ה דלא חייש שפרע ורוצה לחזור וללוות בו כו':

דף יז.

גמ' חייב עצמו שבועה נאמן עביד כו' כצ"ל:

שם כיון דל"ל רוחא כו' נ"ב תימה דמשמע היכא דאית ליה רוחא כגון למחר וליומא אוחרא חיישי' שפיר שפרעו ורוצה ללוות בו ולעיל (דף י"ג) בד"ה חיישינן לקנוניא פירשו התוס' להדיא דלהא מלתא שפרעו וחוזר ללוות בו משום פשיטי דספרא לא חיישינן כו' וצ"ל דהכא אליבא דרבי יוחנן ורב כהנא דמוקי בחייב מודה מוכרחים לומר דחייש רבי יוחנן להאי מלתא דאל"כ בו ביום פשיטא שיחזיר מאחר שחייב מודה ולקנוניא בו ביום ליכא למיחש אלא דקמ"ל דלא חיישינן שפרעו וחוזר ללוות בו ודוקא בו ביום אבל ביומא אוחרא איכא למיחש ודו"ק:

תוס' בד"ה הטוען כו' דרבי שבתאי צ"ל דשבתאי:

דף יז:

רש"י בד"ה אי לא נקיט לה הס"ד:
תוס' בד"ה הוציאה כו' דכתבינן ביה גיטא דנן כו' כצ"ל:
בא"ד ותוספת ע"י כתובה כו' נ"ב אבל לא מנה או מאתים משום דחיישינן שמא כבר גבתה על ידי הגט:
בד"ה מן האירוסין כו' פרק האומר דקאמר היא אומרת כו' כצ"ל:

דף יח.

תוס' בד"ה הא אמר כו' ומאי קא משמע לן והלא כו' נ"ב גליון תימה דלמא קמ"ל דלא חיישינן דשמא זה הגט זמנו קודם לגט זה שנתגרשה בו ותטרוף בגט זה שניתן לראיה פירות שלא כדין אפי' למ"ד אין לבעל פירות משעת חתימה וי"ל דכיון שהבעל מודה וסובר שהוא שלו א"כ בודאי זמנו שוה לאותו שנאבד. ע"כ גליון. ונ"ב ואין להקשות אם כן כשאין הבעל מודה אמאי הקשו התוס' שיחזיר לראיה שמא יהיה זמנו קודם לא קשה מידי דלפי האמת לא חיישי' לכל זאת כדמשני תלמודא לקמן שיאמרו לה הלקוחות אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך ולכך לא הקשה הגליון אלא אמה שכתבו התוס' מקמ"ל אפי' לא יהא גט זה שלה ניתן גט לראיה דלמא הא קמ"ל דלא חיישינן שתטרוף פירות כו' ומטעמא דמפרש תלמודא שיאמרו הלקוחות אייתי ראיה וק"ל:
בא"ד נמי אפי' לזמן מרובה כו' נ"ב אבל מגופאי דמתני' ליכא למידק דשמא הוא לאלתר וראינו ביד הבעל קודם שנפל דהא אינם חלוקים בו הבעל והאשה והבעל והאשה מודים שלא נתן לה אלא שנפל ממנו ואיכא למיחש רק לנמלך כו' ודו"ק:

דף יח:

גמ' עבד רבה עובדא בי כיתנא דפומבדיתא כשמעתיה איכא דאמרי כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה ואפי' לזמן כו' כיון דנאמן לומר גרשתיך כו' נ"ב אין המסקנא כן כמו שכתב הרא"ש להדיא וכן פסק הרמב"ם ואולי התוס' אמרו לאותו מאן דאמר דס"ל שנאמן ודו"ק:

דף יט.

רש"י בד"ה מאי איכא כו' בחתומיו זכין לו כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אבל אינש כו' לידבר עם הארץ כו' נ"ב פי' כדי שלא יחליפו לו באשה אחרת:

דף יט:

תוס' בד"ה ברייתא כו' ולא יהיב ליה כו' כצ"ל:

דף כ.

רש"י בד"ה לשתי כתובות כו' היו לה ויש לחוש כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה שמע מינה כו' דאי ליכא עדים שמכרה כו' נ"ב פי' התוס' סוברים שהטעם הוא דאמרינן איתא לדשמואל היינו דלא חיישי' לקנוניא שהרי יש בידה למחול אם תרצה וכן פי' הרא"ש ולא כדעת רש"י שכבר מחלה בשובר ודו"ק:
בא"ד הבעל והאשה יכפרו המחילה כו' נ"ב פירוש שהיתה במעמד שלשתן כי אין דרך לכתוב בשטר באיך ומה היתה המכירה ועוד דאפי' שטר מכירה לא יתכן שאם היה שטר א"כ בודאי לא חתמו אותו אם לא שהיה הבעל שותק או לא היתה המכירה במעמד שלשתן ודו"ק:
בא"ד דידור הנאה כו' נ"ב פי' משום דחיישינן לקנוניא כדי לגבות מן הערב וק"ל:

דף כ:

גמ' שנמצא בין שטרות פרועין הכי נמי כו' כצ"ל וכן אח"כ:
רש"י בד"ה שטרי מכריז כו' כך וכך היו וכרוכין כו' נ"ב מפרש"י משמע דתרוייהו בעי ובאשר"י פירש בענין אחר ואני אומר דדוקא הכא הוא דבעינן תרוייהו דאפילו יהיב חד סימנא ולא כוון באידך סימנא לא מהני דודאי מאיש אחר נפל שהרי לא ידע במנין או בכריכתן אבל אי לא הוי שם אלא חד סימן או כריכות בלא מנין או מנין בלא כריכות כל חדא וחדא מהני ודו"ק:
בא"ד ואין מנין סימן נ"ב פירוש ולא יהיה מנין סימן מאחר שתפש המועט אבל אין לפרש שמנין לבד אינו סימן דאמרינן לקמן בהדיא שהוא סימן נ"ל:
בד"ה סמפון כו' קרי סמפון כדאמר כו' כצ"ל:
בד"ה אפילו כתוב כו' ולכתוב לפני פרעון הואיל כו' כצ"ל:

דף כא.

גמ' דלא חשיבי וכל שכן חצי קב כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה שומשמין כו' יקרין תמרים כו' הד"א:
תוס' בד"ה כריכות כו' מקום סימן וחייב להכריז כו' כצ"ל:

בד"ה חצי קב כו' ומאי קמיבעיא ליה כו' נ"ב פי' ואפ"ה הוי שלו ואם כן מאי קמבעיא ליה בחצי קב כו' וק"ל:

דף כא:

גמ' שם סבי דאזלי אתיגדא כו' כצ"ל ונ"ב בערוך תמצא שהוא בדל"ת והוא לשון משענת:
שם תא שמע קציעות בדרך ואפי' בצד שדה קציעות וכן כו' כצ"ל וכן ברש"י:
שם מידע ידיע דוכתא דאיניש אינש הוא א"ה כו' כצ"ל ונ"ב ס"א מידע ידעי דזיתא דאיניש אינש הוא וכן לקמן בהפוך הדף ע"ש מידע ידעי דריפתא דאיניש אינש הוא:
רש"י בד"ה סבי דאזלי כו' כמו לא ימושו כו' נ"ב צ"ל ולא ימישון שהוא לשון משמוש וק"ל:
תוס' בד"ה תאינה נמי כו' מיהו אית ספרים דגרסי כו' נ"ב יגעתי בדבור זה ולא מצאתי ניאות אלא בענין זה דלפי הספרים שגרסי שאני זית דזיתו מוכיח עליו א"כ משנינן הקושיא דלא תלינן בעוברי דרכים מאחר שנפלו תחת הזית וכן תאנה תולין באילן אלא משום שהפקירן ומ"ה דייקי התוס' בלישנא שהמוצא לא יתלה בעוברי דרכים משא"כ בגירס' השניה ודו"ק. אבל לגירסא דגרסי' דחזותו מוכיח עליו אין פירושו שבזה ניכר שהם מאילן זה דשמא מעוברי דרכים נפלו והם לקחו גם כן מאילן שדומה לזה כי אי אפשר לכוין ממש בדמיון אלא בע"כ צריך לפרש חזותו עדיין עליו ואינן משונים מאותן שבאילן לאפוקי תאנה שאינה דומה כלל לאותן שבאילן ומוכרחים לומר שמעוברי דרכים נפלו וא"כ קשיא בזיתים אמאי לא תלינן בעוברי דרכים שהרי יכול להיות מעוברי דרכים כמו מן האילן אלא צריכין לשנויא של התוס' דלעיל דיש לומר דבדין אין לתלות בעוברי דרכים ודו"ק:

דף כב.

תוס' בד"ה שטף נהר כו' מאי איריא מרדפים כו' נ"ב אבל מרישא ליכח לאקשויי דהכי פריך אם נתייאשו כו' כלומר דידעינן להדיא שנתייאשו הוא דהוי שלו אבל לא נתייאשו להדיא צריך להחזיר אפי' היו שם ולא רדפו אחריהן ולכך פריך מסיפא ודו"ק:
בא"ד לאפוקי שהיו שם כו' נ"ב אינו רוצה לומר דעיקר אתא לאפוקי כו' דהא תנא להדיא בסיפא אלא לגופה אתא כלומר לעולם גבי שטף נהר הוא שלו בין היו אצל שטיפה בין לא היו לאפוקי היכא שרדפו אחריהם ודו"ק:
בא"ד אם כן מרישא גופיה מצי לאוכוחי כו' נ"ב ובעיני נראה לפרש דרש"י ס"ל אפי' איירי ביכול להציל מ"מ איירי בלא סימן שהרי סתם קורות עציו ואבניו הם דברים

דלית בהו סימן וכ"כ הטור להדיא דקורות עציו ואבניו הם דברים דלית בהו סימן ומה שפי' דכוותה במציאה אחרת דבר שיש בו סימן כו' נראה בעיני לפרש דה"ק בתחלה ס"ד דמקשן לדייק בהא דנקט דוקא קורות עציו ואבניו משום דאית להו קול וידע בהו משא"כ במציאה אחרת שהוא יאוש שלא מדעת ומשני ליה דאין חלוק בין אית להו קול בין לית להו קול ואפילו לא ידע מנהון דהיכא שעומד ליאוש הוי יאוש לעולם והיכא שיש בהו סימן בודאי אינו עומד ליאוש אם לא דשמעי' מיניה להדיא דמייאש מיד ואם כן בע"כ הא דנקט קורות עציו ואבניו לדיוקי הכי דוקא קורות כו' דלית בהו סי' הוא דאמרי' בודאי אייאוש מינייהו אפי' ביכול להציל הא דכותה במציאה אחרת דאית בה סימן ויכול להציל אינה שלו א"כ פריך שפיר אי הכי מאי שנא מרדפין מאחר דלית בהו סימן ומש"ה הוה יאוש אפי' ביכול להציל א"כ מה מועיל מרדפין בודאי מתייאש מתחלה אם יבא ליד אחר שהרי אין לו במה ליתן סימן ואנן קיימא לן השתא דיאוש שלא מדעת הוי יאוש אלא בודאי כל דבר שטף שיכולין להציל אפי' לית בהו סימן אינו עומד ליאוש שאפי' יקדים א' לתופסו כי אין הדרך להקדים וליקחנו אלא כל הרואה יניחנו עד שירדפו בעלים אחריו א"כ אפי' אין מרדפין נמי אלא בודאי אירי באין יכול להציל ומש"ה הוי יאוש באין רודף אחריו וברודף אחריו אינו מייאש שסובר לרדוף ולהגיעו ולצעוק על הרבה בני אדם בטרם ילך למרחוק ויושיעו לו להציל כנ"ל כוונתו ודו"ק:

דף כב:

רש"י בד"ה אינו בכי יותן כו' הכשר וקשיא לרבא כצ"ל:

תוס' בד"ה אי דליכא כו' וכן לקמן דקאמר כו' נ"ב פי' הוא מביא ראיה להא דלעיל דמפרשי' מכריז מקום בתרתי מילי שהמוצא יכריז ואותו שאבד יתן סימן מקום ה"נ מפרשינן יכריז יום א' כלו' שהמוצא יכריז שהאובד יתן סימן כי יש לו עוד יום אחד לצפות. א"נ אינו מביא ראיה אלא הכי פי' המוצא מכריז שהאובד יתן סימן מקום אבל לא מסתבר לומר שהאובד יכריז באותו מקום אבדתי חפץ כי לא שייך הכרזה אלא במוצא ולא באובד כלל וכן לקמן ויכריז יום אחד אין פירושו שהאובד יכריז יום אחד אותו חפץ אבדתי וכמו שפרש"י לשם אלא קאי על המוצא שהוא יכריז עוד יום אחד והאובד יתן סימן ולא שיכריז וכן פי' הרמב"ם:

בא"ד שילך ג' ויחזור ג' ומכריז כו' כצ"ל:

דף כג.

גמרא דאינש אינש הוא ולא שנא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה הוי סימן כו' לידרם ור' יהודה כו' הד"א:
תוס' בד"ה והא איכא כו' ניפול הנמצא אלא כל היכא כו' כצ"ל ונ"ב נ"ל:

דף כג:

גמ' בעו מיניה מרב ששת מנין הוי סימן כו' כצ"ל ונ"ב נ"ל וכן איתא באשר"י:
רש"י בד"ה ופרכינן כו' שלא בפתוחה קתני כו' כנ"ל והד"א:
בד"ה דקדחו ביה חלפי' נ"ב פי' צמחו עשבים הנקראים חילפי והם קמשונים שצומחין בכרמים כלומר ישנים היה מזמן רב עכ"ל הערוך:
תוס' בד"ה אתלת קרנתא כו' בפרק אין מעמידין חבי"ת נ"ב ראשי תיבות חלב בשר יין תכלת:
בד"ה באושפיז' כו' בבוקר השכם כו' נ"ב פירוש שמשכים בבוקר לברכו אז בערב קללה תחשב לו לבעל הבית:

דף כד.

גמרא שנים שנים חייב להכריז כו' נ"ב פירוש ומכריז מחטין מצאתי או צינורות וקרדומין והוא אומר ב' בדין היו דעכשיו הוי שנים שפיר סימן אבל אחד לא הוי מנין סימן שכן דרך לעשות בדין ומחרוזות כולן במנין השוה וכן פי' באשר"י ע"ש:
שם אלא לעולם בצרורין והכא במאי עסקינן כו. כצ"ל ונ"ב בס"א צבורין וכן משמע לכאורה והוא היפך של פזורין אכן גירסא זו היא גירסא אמיתית וה"ק לעולם אפי' בצרורין ויש בהן סימנין כדלקמן במתני' (דף כ"ז ע"א) והרא"ש הביא ראיה מהכא דצרורין הוי סימן ע"ש דף קל"ד ע"א נ"ל:
רש"י ד"ה המוצא מעות קס"ד כצ"ל:

דף כד:

רש"י בד"ה סכרו לי' כו' כמו עושה סכר אגמי נפש צ"ל עושה שכר בשי"ן ונ"ב הוא כמו סמ"ך ונ"ב עוד פי' האגמים שיצודו בהם הדגים. שרשים קמח"י:
בד"ה כמו כו' צ"ל כמות שהוא ריקן:

דף כה.

גמרא שם אבל של מלך אחד אינו חייב להכריז כל זה נמחק ונ"ב בספר ישן ראיתי מחוק וכן נראה יתור נ"ל:
שם מאי מכריז כו' נ"ב לפי' האלפס והרא"ש קאי על המשנה ע"ש נ"ל:
רש"י בד"ה הא דאית כו' נפל הוה משתייר ביה מידי כצ"ל:
בד"ה ופרכינן מאי מכריז הס"ד:
תוס' בד"ה הא בכובא כו' ורבינו חננאל פי' כו' נ"ב פי' ולפי פירושו יכול לסבור כסברת התוס' או כרש"י והשתא ל"ק הא פירי קתני משום דקאי על מקצתן כו' ונוכל לפרש דסיפא דברייתא מיירי בפשתן ודו"ק:
בא"ד דפריך אמאי דקאמר כו' נ"ב ואין להקשות אמאי לא פריך מרישא די"ל ברישא דברייתא אחריתי דקחני מצא דבר שאין בו סימן כו' דחייב להכריז והיינו כמו שמפרש בסיפא בא בעל בית כו' וחד בבא הוא ודו"ק:
בא"ד ולפי זה גרסי' בסמוך כו' נ"ב פי' וקאי על דברי רב פפא דאמר הא דאשתייר והא דלא אשתייר ודחה הקושיא ואומר דלא תקשי מאידך סיפא דבא בעל בית ונתן בו סימן דלא איירי באשתייר כדסלקא דעתא אלא איירי דוקא בלא אשתייר וחוזר התלמוד ואומר לעולם שניהם באשתייר וכדאקשי' כו' ודו"ק:

דף כה:

רש"י בד"ה כאבני כו' היכא עבדי הס"ד:
בד"ה מחציו ולחוץ כו' דשתיך טפי כו' נ"ב א"כ לפ"ז לא יהא דומה לשתוך דגל וכותל ישן דהוא שתוך כל כך עד שנתלה באמוריים ושתוך דהכא אינו מימים רבים שהרי איירי בכותל חדש אלא כלומר מזמן רב עד שנתייאש ודו"ק. אבל הרא"ש כתב וז"ל בכותל חדש היינו בכותל שידוע שאבותיו של זה שהוא עתה שלו בנאוהו ולא יצא מרשותם מעולם אלא הוא ואבותיו היו דרים בו מעולם עד כאן. ולפי זה לא קשה מידי ודו"ק:
בד"ה ישראל לא מצנעי ומחציו ולפנים כו' כצ"ל ונ"ב פי' דמחציו ולחוץ לא עדיף מכותל חדש וק"ל:

דף כו.

גמרא פונדק לג' בני אדם כצ"ל ונ"ב כך נ"ל לגרוס בגמ' לפי' התוס' ודו"ק וכן מצאתי באלפסי:

רש"י בד"ה בתר קתא כו' נתנוהו שם אי קתא כו' הד"א:
תוס' בד"ה דשתיך כו' מצא בחנות ובשולחנות כו' נ"ב מזה יראה דלא ס"ל לבעלי התוס' דשייך למימר גבי חצר יאוש שלא מדעת ובאיסור אתא לידיה אלא גבי אדם אבל בחצר כל זמן שמתייאשים הבעלים קונה בעל החצר אף שבשעת נפילה לא היה יאוש ומש"ה מביאין ראיה מחנות וק"ל ולאפוקי מדעת נמוקי יוסף והרא"ש ומש"ה לא הזכיר הרא"ש חנות וכ"כ הרא"ש להדיא ע"ש:

דף כז.

רש"י בד"ה חמור דבור כו' בבור קשיא כו' הד"א:
בד"ה דקמיבעיא לן לקמן סימנין כו' הד"א:

דף כז:

גמ' אוכף לא שאילי אינשי כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה ת"ש כו' ברייתא היא נ"ב פי' דאי לאו ברייתא היאך בעי למפשט מרבא דמנ"ל לרבא גופיה לאוקמי בסימני אוכף לוקמיה בעדי אוכף וק"ל:
בד"ה מצאו גט כו' בסימני הכיס וא"ת ולוכח כו' כצ"ל והד"א:
בא"ד שאותו שאבדו מצאו כו' נ"ב ותלמודא דפריך הכא ניחוש לשאלה היינו לפי מה דמשני ליה השתא לעולם סימנים דאורייתא וכליו משום דחיישינן לשאלה והשתא מסתמא ברייתא דמצאו קשור בכיס כו' אירי כפשוטו במצאו אחר דהא סימנים דאורייתא ואם כן ניחוש כו':

דף כח.

מתני' ר' יהודה אומר שלש רגלים כו' נ"ב הטעם דבג' רגלים א"א שלא יעלה שהרי סתם אדם יש לו עליו נדרים ונדבות והמשהה ג' רגלים עובר עליהם בבל תאחר:
גמ' רגל שני רגל שלישי אומר כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה את"ל סימנים דאורייתא כו' נ"ב מה שפרש"י דהאי את"ל קאי אמה שאמר סימנים ועדים כו' א"כ צ"ל דמה שהפסיק במה שאמר סימנים וסימנים יניח דה"ק אפי' את"ל סימנים דאורייתא וא"כ יהיו סימנין עדיף כמו עדים והל"ל סימנין ועדים כמו סימנים וסימנים יניח אפ"ה אמרי' ינתן לבעל העדים ולפרש"י משמע לכאורה דסימנים מובהקין ועדים יניח דאי אפי' גבי סימנים מובהקין ועדים ינתן לבעל העדים א"כ מאי את"ל דקאמר והרא"ש פי' דאפי' סימנים מובהקין ועדים ינתן לבעל העדים וצ"ל דה"ק

את"ל דסימנין דאורייתא אפי' אינן מובהקין וא"כ בודאי סימנין מובהקין דעדיפי להוי כעדים ויניח כמו סימנין וסימנין אפ"ה אמרי' ינתן לבעל העדים והדין עמו דאי תימא גבי סימנין מובהקים ועדים יניח א"כ לא הו"ל למימר סימנין וסימנין ינית אלא הכי הול"ל את"ל סימנין דאורייתא וסימנין מובהקין ועדים יניח אפ"ה סימנין ועדים ינתן לבעל העדים אע"פ שסימנים דאורייתא כמו סימנים מובהקין והרי מקושר טפי ממה שאמר סימנין וסימנין יניח לפי מה שפי' לעיל אלא בודאי אסימנין מובהקין קאי אבל בסימנים שאינן מובהקין פשיטא ליה דעדים עדיפי ודו"ק:

בד"ה ויכריז יום אחד כו' נ"ב עיין בתוס' דלעיל (דף כ"ג) עמוד ימין בד"ה דאס"ד כו' החפץ ליתביה כו' הד"א:

דף כח:

גמרא אמר רב ספרא לעולם גלימא מכריז אמר איהו גלימא כו' כצ"ל:

שם לא אמר סימנין מובהקין כו' נ"ב אלא סומקי וחיורי כך פירשו התוס' לעיל בהפוך הדף:

דף כט.

תוס' בד"ה והוי שואל כו' ואשמעינן קרא דהוי שומר חנם כו' נ"ב פי' והוי רק אסמכתא בעלמא ודו"ק ותמצא:

בא"ד ועוד י"ל דלקמן כו' נ"ב אין זה תירוץ אחר דהא עכ"פ צריכין לשנויא קמא דרבה גופיה לא מוקי ליה לגינתו שאינה משתמרת דאם לא כן מאי פריך דאי מינטרא פשיטא דהא אדרבה רבה גופא מהכא יליף דהוי שומר חנם וסגי בשמירה פחותה אלא ה"ק ועוד י"ל כלומר ועוד צ"ל דאף המקשן דפריך התם היכי דמי הכי פריך לתרוייהו כו' דאל"כ נהי דרבה גופא הדר ביה ומוקי לגינתו המשתמרת ודלא בעינן דעת בעלים אבל המקשן דלא ידע הך שנויא אמאי פריך אי לא מינטרא אמאי הא רבה ס"ל דכשומר חנם הוא ואפי' לא מינטרא נמי אלא בע"כ צ"ל דהכי פריך כו':

בא"ד או בדר' יצחק כו' כצ"ל:

דף כט:

גמ' ביד רחבה הוה ליה הנהו זוזי דיתמי אתא לקמיה דרב יוסף כו' כצ"ל ונ"ב ס"א וכן באשר"י ונכתב עוד בצידו אמר המחבר האי זוזי דיתמי לא מצאתי פירושן בשום מקום דקשה לי היכי הוי אבידה כדי דנוכח מר' טרפון והא ידעי דמיתמי הוי ונ"ל שאחר

שמצאן נודע שהיו של יתומין ונשארו בידו משום דליתומים קטנים לא הוי השבה מעליא דכמקום שאין משתמר דמי כך נ"ל עכ"ל נ"י:

דף ל.

גמ' ולא על גבי מגוד כו' נ"ב פי' דבר אחד שהוא מיוחד לשטוח עליו או לשון גודיא ממש פירוש ערוך ותוס' מפרשים בפ' כל שעה לשון נגודו לגלימא ע"ש:
תוס' בד"ה בתורי כו' ר"ח גר' בתווירי כו' נ"ב פי' עגלים גדולים שהן כו' נקראין שורים קטנים אין דרכן להעמיק החרישה וק"ל:

דף ל:

גמ' כל שבשלו מחזיר בשל חבירו כו' נ"ב וקשה לי לפי האי כללא מה חילוק יש בזקן ואינו לפי כבודו לשאר בני אדם הלא אף הזקן אם היה מחזיר בשלו בודאי צריך להחזיר אף בשל אחרים וא"כ למאי נפקא מינה תלה התלמוד בזקן ואינו לפי כבודו וכן דרש בברייתא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו ומאי תלה בזקן הלא כללא בידך כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר ונראה בעיני לפרש דסתם אדם הוא בחזקת שראוי להחזיר אם לא שבידוע שבשלו אינו מחזיר וסתם זקן הוא בחזקת אינו מחזיר אם לא שבידוע שבשלו מחזיר ודו"ק:
שם שכרו כפועל בטל כו' נמחק בטל וכן ברש"י ונ"ב לא גרסינן וכן באשר"י וכן משמע מרש"י דפ' איזהו נשך ע"ש:
שם ובחשכתא כו' נ"ב פי' או בחשכתא וכן באשר"י:
רש"י בד"ה הכישה כו' להשיבה נתחייב כו' הד"א:
בד"ה לא יאמר כו' ממלאכתי שזה אמר כו' וכן הוא בס"א:

דף לא:

גמרא חבול תחבול כו' נ"ב אסיום הפסוק עד בא השמש תשיבנו לו קא סמיך נ"ל. בפיסקא כפועל בטל נמחק בטל:
שם מאי כפועל בטל הא לא בטל מיניה אמר אביי כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אם יש כו' ואין משלם לו דמי חמורו כו' נ"ב פי' דהא לא שייך הכא לומר שכרו כפועל בטל דהא עוסק במלאכה כבידה כמו שהיה עוסק בשלו וק"ל:
בא"ד נתן צרור ונטל כו' נ"ב פירוש או נטל:

דף לב.

רש"י בד"ה גילוי מלתא שידוע שחלקתי בשוה כצ"ל:
בד"ה הוה אמינא כו' להתעלם אבידה כו' הד"א:
תוס' בד"ה בית דין כו' דגביה כיסתא דיתמי נ"ב פי' עצי אלמוגים שקורין קורי"ל:

דף לג.

גמ' אחד משבע ומחצה במיל כו' נ"ב פירוש תחלוק שבעה חלקים שיהיו כך במנין שאם תקח עוד המחצה עליהם מחלק השביעי יהיה בין הכל מיל וזהו רס"ו אמה והריס אחד מאותן ז' חלקים שחלקתם שאם תצטרף החצי' עליהם יהיה מיל אבל לא הוא חלק הז' ממיל ודו"ק נ"ל:
רש"י בד"ה אחד יורד כו' שחרית פשפוש שבזוית האולם עומד מבחוץ כו' ופותח ואחד כו' כצ"ל והד"א:

דף לג:

גמ' מאי דכתיב שמעו כו' נ"ב כך הוא לשון המקרא שמעו דבר ה' וגו' אמרו אחיכם שונאיכם מנדיכם למען שמי יכבד ה' ונראה בשמחתכם והם יבושו ופירש רש"י שם שונאיכם ומנדיכם אלו פושעי ישראל הנזכרים למעלה האומרים קרב אליך אל תיגש בי או קאי אחיכם אבני עשו שהם שונאיכם ומנדיכם האומרים לכם סורו סורו טמא למען שמי יכבד ה' הקב"ה מתכבד בגדולתנו שאנו קרובים לו יותר מכם ונראה בשמחתכם כו' הנביא אומר אבל לא כן הוא כדבריהם כי בשמחתכם נראה והם יבושו ע"כ ולפי זה לא דייק לשון ונראה וק"ל אבל לפי מה שפי' התלמוד שאינו קאי אלא על בעלי משנה ועמי הארץ ולאותן יש תקוה לאחריתן ומשום הכי דורש לשון ונראה שכולנו נראה בשמחתם ומ"ש הם יבושו קאי על עובדי כוכבים ולפי זה גירסת התוס' מכוון ביותר דתו לא גרסי' וש"ת ישראל כו' ודוק:

דף לד.

רש"י בד"ה כל חיובי כו' ואבידה שואל כו' הד"א:

דף לה:

רש"י אין לו עליהן אלא כו' כצ"ל:

בד"ה כיצד אגרה כו' לשוכר חזר כו' המאה חזר כו' הד"א:

דף לו:

רש"י בד"ה לדידכו כו' בשבועה ליכא כו' הד"א:
בד"ה שתקפתו על כרחו ועלתה כו' הד"א:

דף לז.

גמ' ר' טרפון היא דלמא ר' עקיבא היא דקתני עלה כו' כן הוא בס"א:
רש"י בד"ה דלמא ר' עקיבא הוא דפליג נמי כו' כצ"ל:

דף לז:

גמ' וממאי דר"ע היא דלמא ר' טרפון היא דקתני עלה כו' כן הוא בס"א:
שם למאן מודה לרבי עקיבא כו' כן הוא בס"א:
רש"י בד"ה והא אמר רבי אבא כו' לגניזה לכתחלה כו' וסימן אינו נותן בו כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה הבן מת כו' יורשי' אותה הס"ד ונמחק נכסיה:

דף לח:

תוס' בד"ה היורד לנכסי כו' נטושים מורידין לרשב"ג כו' נ"ב פי' דגבי נטושים לא שייך למימר דאין מורידין לכתחלה משום שמא יפסיד דהא ליכא למיחש כלל להפסד דאמאי יפסיד הא נוטל הפירות בחנם ואם בא הבעל נוטל כאריס כמו שפירשו התוס' ודו"ק:

דף לט.

גמ' אין מורידין קטן לנכסי שבוי דלמא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה רטושים כו' הגלות יהודה כלה הגלת כו' כצ"ל ונ"ב פסוק זה הוא בירמיה:
בא"ד נבוכדנצר הס"ד:
בד"ה שמע מינה כו' קרוב הס"ד:
תוס' בד"ה וכולם שמין כו' אין משלמין טרחו כו' נ"ב והא דאמר לעיל אשבוים השתא זריז ונשכר מאי דאשכח מבעיא היינו מקמי דידע אמאי שמין לו כאריס אבל בתר דמסיק טעמא משום דלא סמכא דעתא כו' ממילא ידעינן דכששמעו בו שמת דסמכא דעתיה דינו כמוציא הוצאה על נכסי אשתו כו' אשר"י:

דף מ.

גמ' לפי המדה והכל לפי כו' שמן לחבירו מזוקק כל כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה וכן אמר כו' ששבחו נכסים מחמת נכסים כו' נ"ב פי' לא הוציאו משלהם כלום אלא מנכסי אביהן שכרו פועלים והשביחו הנכסים:
תוס' בד"ה וכי מה כו' לית לך טעמא כו' כצ"ל:

דף מא:

רש"י בד"ה שלדעת בעלים שלח כו' כצ"ל:

דף מב.

גמ' והפשיל לאחוריו מסרן לבנו כו' כצ"ל ונ"ב עיין ברש"י בדף ל"ו:
תוס' בד"ה אמר שמואל כו' א"כ מאי משני כו' נ"ב חוזר לקושיא דלעיל ודו"ק:

דף מב:

רש"י בד"ה בכיסי שהיתה כישות גרועה וקוצים כו' כצ"ל:

דף מג.

רש"י בד"ה הא דאמר רבא כו' כרבי לימא כו' הד"א וצ"ל רבא בכל הדבור:
תוס' בד"ה לימא רבא דאמר כבית שמאי כו' כצ"ל:

דף מג:

גמ' שם בילדותיה מאי סבר כו' נ"ב פי' ר' שמעון רצה לידע מן אביו אם חזר מדבריו הראשונים או שכחה היה מלפניו ומאחר ששתק ולא ענהו דבר ממילא חזר מדבריו הראשונים ומ"ה מסיק תלמודא בילדותיה מאי סבר כו':
תוס' בד"ה הנחושת כו' לגבי כספא ולגבי כו' כצ"ל ונ"ב ונפקא מיניה שהן אינן קונין את המטלטלין ודו"ק:

דף מד.

רש"י בד"ה משער תנא במידי דקץ שיער תנא כו' אלא חמישית שבדמיו כו' נ"ב פי' ששה דינרים וק"ל:

בד"ה לגבי פירא טבעא הוי כדקתני כו' נ"ב קצת תימה למה צריך לדייק ממתני' הא קרא להדיא כתיב וצרת הכסף בידך וגו':

דף מה.

גמ' ושאני הלואה כיון כו' נ"ב קצת תימה דהל"ל בהאי לישנא דס"ל דהבא פירא הוי ומכל מקום מחללין עליו דלגבי פירות טיבעא הוה מידי דהוה אכסף כבית הלל ונראה דהשתא דקא סלקא דעתא דמקשה דגבי כספא לכ"ע טיבעא הוה לגבי נפשיה א"כ לא שייך למימר מידי דהוה אכסף לבית הלל כו' דשאני כסף דהוי טיבעא לגבי נפשיה לכ"ע ע"כ מוכרח לומר תחלה כיון דלענין מקח וממכר פירא הוי לגבי הלואה נמי פירא הוי א"כ אזלה האי סלקא דעתא דמקשה דכספא לכ"ע טיבעא הוי לגביה נפשיה ואסור נמי להלוות דינר כסף בכסף לבית הלל כמו שפירשו התוס' והשתא הוי זהב לבית שמאי כמו כסף לבית הלל ודו"ק:

דף מו.

תוס' בד"ה כל הנעשה כו' שקבל ממנו הלוקח מטבע כו' כצ"ל ונ"ב פי' שעשאו חשוב במה שקבל ממנו מתנה וכן פרש"י לקמן:
בא"ד בהנאת קבלת חמור כו' נ"ב פי' שקבל ממנו הלוקח ושניהם של מוכר הן:

דף מו:

רש"י בד"ה היכי מתרץ כו' בפרה הס"ד:
ד"ה תרגמא כו' של דינרים נמחק:

דף מז.

רש"י בד"ה ההוא לקיים כו' ותמורה במנעל הס"ד:
תוס' בד"ה רב הונא כו' ולעיל הכי פירושא והני כו' כצ"ל ונ"ב פי' מה שאמר כיון דלא קפיד קנה דכי חליפין דמי ה"ק הני דמים כיון דלא שכיחי כו':

דף מז:

גמ' על אסימון ועל מעות כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה נשרפו כו' לא תקנה יאמר כו' כצ"ל:

דף מח.

תוס' בד"ה תשומת יד כו' ויחד לו כלי על דמי עינו כו' כצ"ל:

דף מח:

גמ' ר' יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא נ"ב זהו מדברי הגמ' נ"ל:
תוס' בד"ה נתנו לסיטון כו' דלא מחסרא משיכה כו' נ"ב קאי על אתנן זונה שנאסר אף שלא משכה בטלה ע"ש:
בא"ד מתרץ דבריו וי"ל כו' נ"ב קאי על ההיא דלעיל:
בא"ד ל"ג רב חסדא כו' נ"ב פי' אלא אמורא אחר ואית ספרים דלא גרסי' כלו' שום אמורא אלא מדברי סתמא דתלמודא הוא וכן הוא בספרים שלנו ע"ש:

דף מט.

רש"י בד"ה מעשה כו' הפועלים שצום כו' הד"א:
בד"ה יכול לחזור כו' לכופו אלא כו' הד"א:
תוס' בד"ה אלא אפי' כו' האומנים טול שלך כו' כצ"ל:

דף מט:

רש"י בד"ה שתות מקח כו' ואין אחד יכול לחזור כו' נ"ב זהו לפי המסקנא דלקמן דלא קיימא לן מי שנתאנה ידו על העליונה:

דף נ:

תוס' בד"ה אמר רבא כו' כיון שהוקר בכדי שיראה כו' נ"ב סברא זו היא מגומגמת מאד ולית דחש לה לא הרי"ף ולא הרא"ש וס"ל דלא קיימא לן כרב חסדא אלא מ"מ איכא נפקותא בהא דרב חסדא לענין ביטול מקח:

דף נא.

גמרא או קנה אל תונו כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה דיקא נמי כו' הכי ומפרש כו' הד"א:

דף נא:

רש"י בד"ה דודאי עקר כולי דעלמא הוא הס"ד:

בד"ה איסר לדינר כו' בדינר ו' מעה כו' כצ"ל:

דף נב.

רש"י בד"ה ונותנה כו' יפה לפי כו' הד"א:
בד"ה יתר על כו' אונאה מוכרה כו' הד"א:

דף נב:

גמ' תרעומת תהוי ליה נ"ב בתמיה:

דף נג.

רש"י בד"ה דאי אית כו' פדייה הוא אם כו' הד"א:

דף נד.

רש"י בד"ה הבעלים כו' נפסד בארבעה סלעים כו' לקרן וחמשה לתוספת כו' כצ"ל:
בד"ה עשרים וחמש כו' לתת שלשים הס"ד ואח"כ מתחיל הדבור וסיום המשנה אומר א' הרי הוא כו' כצ"ל:
בא"ד אומר הגעתיך נ"ב פי' הבעל אמר לגזבר:

דף נה.

רש"י בד"ה באמצע כו' ופודה אותה הס"ד ואח"כ כדמפרש ואזיל ג"כ הס"ד:
בד"ה הנך אצטריך כו' אחריו הס"ד ואח"כ להכרזה הוא ג"כ ס"ד:

דף נה:

רש"י בד"ה המביא גט כו' שאין בקיאין לשמה ואין כו' נ"ב תרי טעמי נינהו:

דף נו.

מתני' שומר חנם אינו נשבע כו' נ"ב לאו דוקא קאמר הוא הדין שאינו משלם אם פשע וכן שומר שכר הוא הדין שאינו נשבע שלא הזיק בידים או שעדיין הוא אצלו ודו"ק:

דף נו:

רש"י בד"ה עומר מתירן כו' מפרש טעמא הס"ד:

דף נז.

תוס' בד"ה אמר רב נחמן כו' דאין אונאה עד פלגא כו' נ"ב ולא עד בכלל דזבן במאתים ושוה מאה לאו דוקא אלא מעט יותר עיין באשר"י:

דף נח:

רש"י בד"ה שהרי דבר כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה חוץ מג' כו' ולא מבשקר ליה כו' נ"ב ולא מכיר ליה:

דף נט.

גמ' שאתך בתורה ובמצות אל תונו אמר רב כו' כצ"ל:

דף נט:

גמ' שבידי אשה תפח תנא אך כו' כצ"ל וכן ברש"י:
רש"י בד"ה מבית אבי אבא מבית אבי המשפחה כו' כצ"ל וכן בתוס':
תוס' בד"ה זהו תנורו כו' שהיה עושה שמו כן נ"ב וצ"ל הא דקאמר הכא אמר רב יהודה אמר שמואל שהקיפו דברים כעכנאי היינו משום שעיקר שמו חכנאי על שם בעל התנור וחכמים קראו תנור של עכנאי משום שהקיפוהו כו' דוגמא לאו ר"מ שמו אלא ר' נהוראי שמו ודו"ק:

דף ס:

רש"י בד"ה מזקפתא קירצוף כו' נ"ב לשון אין מקרצפין הבהמה במסכת ביצה:

דף סא.

תוס' בד"ה אלא לאו כו' דהא קרקע אינה נגזלת כו' נ"ב פירוש ועומד בתימה ובמקצת ספרים כתוב וי"ל וט"ס הוא אכן יש ליישב בדוחק שה"ק וי"ל מאחר דאין כאן מקום למעוטי קרקעות שהרי אינה נגזלת ולעולם לא תוכל למעט עבדים כי אם בתוך קרקעות וממילא היכא דלא נוכל למעוטי קרקעות ישארו עבדים בכלל שאר גזל כמו מטלטלין ואף שאינו גבי אונאה שאני התם שנתמעטו בכלל קרקעות ודו"ק:

דף סא:

רש"י בד"ה אפילו כו' דאורייתא היא יכין כו' הד"א:

תוס' בד"ה שתולה קלא אילן כו' ואע"ג דעובר כו' נ"ב רבתה התימה בדיבור זה כי מה בכך שעובר על מצות ציצית וכי משום זה לא יזהיר הש"י שלא יעשו ערמה בדבר כי הוא היודע להבחין וכן לעיל גבי מלוה ברבית ותולה בעובד כוכבים אע"פ שהוא עובר על כמה לאוין של רבית ואפ"ה כתיב ביה אני ה' ויש מפרשים דלא כתבה התורה אני ה' אם לא שמשמיע לנו חדוש בדין וגבי רבית אולי משמיע לנו דע"י עובד כוכבים שרי ודו"ק ולא נהירא דמהיכי תיתי לאסור ע"י עובד כוכבים מדאורייתא וגם דוחק לומר דמשמיע לנו חדוש דלמא כפשוטו הוא מזהיר שלא יעשו ערמה כי הוא היודע ועד הלא במשקלות כבר נשמע ונראה בעיני דכל היכא דכתיב אני ה' היינו להזהיר שאל יעשו ערמה לרמאות הבריות וגבי ציצית מה ערמה יש בדבר הלא עובר על מצות ציצית וא"כ יבטל מצות ציצית מעקרו אלא בודאי איירי שמוכרו לאחרים וכן איתא באשר"י ומוכרו לשם תכלת וא"כ הוא גוזל את הבריות ותלוי בלאו דלא תונו במקח וממכר ואיך תלוי הענין במצות ציצית ע"כ הוא אומר דמ"ה תלה במצות ציצית להודיע לנו שמעת התלי' שתלה בבגדיו לשם ציצית הוא עובר אפי' עדיין לא מכרם ודו"ק (עי' במהרש"א):

דף סב.

רש"י בד"ה לעולם לאו כו' תנא קמא הס"ד:

דף סב:

רש"י בד"ה רבית מוקדמת כו' קתני לה והא כו' הד"א:

דף סג:

גמ' ואמר רב נחמן האי מאן דאוזיף כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה מה לי כו' השער סתמא הס"ד:
בד"ה לקירא מוכר שעוה הס"ד:

דף סד.

רש"י בד"ה לאו מיני' כו' אחרינא אבל כו' הד"א:

דף סה:

תוס' בד"ה והלכתא כו' דפפונאי כו' נ"ב פי' הא דרב פפא:

דף סו:

רש"י בד"ה ואב"א כו' לך לשלש שנים כו' כצ"ל:

דף סז.

גמ' ואודיק חזיתן כו' נ"ב וישקף על פני סדום תרגום ירושלמי ואודיק וחבירו בפרק גיד הנשה אודיק בבזעא דדשא וק"ל:
רש"י בד"ה אכל כשיעור כו' נינהו מסלקינן כו' כצ"ל והד"א:

דף סח.

תוס' בד"ה ונותן לו כו' כיושב ובטל לגמרי כו' נ"ב פי' רואין אדם שבטל ואין לו שום מלאכה כמה היה רוצה ליקח להתעסק בזה העסק אפי' היה לו מלאכה מרובה כו' וכן איתא בטור וכן פי' הר"ן והשתא ל"ק הצריכתות דה"ק אבל סיפא דנפיש טירחא אימא לא שיימינן כפועל בטל שהוא מוזיל במלאכה אלא כסתם אדם שיש לו עסקים כמה הוא לוקח ועוסק במלאכה וק"ל ומהר"י קאר"ו לא ירד כאן לעומקו שהוא רצה לפ' כפועל בטל לגמרי שאומדין מלאכה הראשונה ואומדין כמה רוצה ליקח ולהבטל ממנו לגמרי וקשה דא"כ הכא נמי איכא למפרך והא לא קא בטיל מיניה כמו התם דהא על הלשון דפועל בטל פריך התם ודו"ק היטב:

דף סח:

רש"י בד"ה איכא ביצים כו' משלם הכא גרסינן כו' הד"א:

דף סט.

גמ' קא חזינא דכל בתר דידי כו' כצ"ל ונ"ב ס"א דידיה:
תוס' בד"ה אי משתתפא כו' בחציה של ר"א בחנם כו' נ"ב פי' ולא היה מקבל עליו באחריות בחצי חלקו של רבי אליעזר וק"ל:

דף סט:

גמ' צריך לאודועי זוזי מי שקיל טבי ושביק חסרא חמרא כ"ע כו' כצ"ל והשאר נמחק ונ"ב במקצת ספרים לא גרסינן כל הנך אמר ליה:

רש"י בד"ה מותר ואין כו' מאתים זוז שני כורין חטין כצ"ל ונ"ב פי' כשהיא טובה מן הרעה בעד שני מאות ראוי להעלות שני כורין בשכרה:
תוס' בד"ה אוגר זוזי כו' אחריות אונסין כו' פי' דשוכר פטור באונסין והלוה חייב באונסין וא"כ מדקבל עליו אונסין אינו נראה כשכר מלוה וק"ל וכן בר"ן:

דף ע.

גמ' אימא לי איזו כו' נ"ב יש מפרשים אוהב:
שם ורחוק לשכר חסיד כו' נ"ב נראה בעיני לפרש מאחר דבצד אחד סגי או תילתא בריוח ומחצית בהפסד או תרי תילתי בהפסד ומחצית בריוח ומדעביד בתרוייהו היכרא מדת חסידות הוא וק"ל:
רש"י בד"ה תקיל ויהיב כו' דמי אגרא הס"ד:
בד"ה דהבא פריכא כו' דלא עביד איניש כו' נ"ב מדפרש"י דלא עביד כו' ש"מ דבספרו לא היה כתוב ונקטינן דהבא מיניה דא"כ אפי' עביד דמפקדי נמי בודאי לא מהימן אפילו אם יודה דלאו כל כמיניה וזהו פשוט ואינה צריכה לפנים ומשום הכי פרש"י נמי דעשיר הוא ודו"ק:
תוס' בד"ה דקא מקבלי כו' שמתקלקל העץ במים כו' נ"ב ותימה א"כ לעיל גבי פרה מאי איכא למימר ואין לומר שמקבל עליה כחישות דמחמת מלאכה שמא לא תכחש ומשום ה"ט לא סגי לה בקבלת יוקרא וזולא ואפשר סתם בהמה המושכרת למלאכה עומדת לכחישה ודו"ק:
בד"ה אתא מריה כו' דהוי מגו במקום עדים כו' נ"ב פירוש דאי לא שכיחי איתרמוי איתרמי הוי טענתו כמו שטוען נגד עדים ואפי' במגו לא מהני וק"ל:

דף ע:

רש"י בד"ה למימר כו' ברשותא דמקבל קיימא ובאחריות כו' נ"ב לדעת רש"י צריך לפרש דדעת המקשה דצאן ברזל לא קיימא ברשות המקבל אע"פ שהוא באחריותו ומה שפרש"י באחריות לאו אדתמי' דלמימרא קאי כי התמיה של המקשה הכל על מה שקאי ברשות המקבל ולמיחשב כרבית ודו"ק:
בד"ה ולדות פטורין כו' דאי באחריות דמקבל כו' נ"ב לאו דוקא אלא כלומר באחריות וברשות וכדפרישית:
תוס' בד"ה תשיך לא סגי כו' והכל הוה כדי חיינו כו' נ"ב פי' וקיימא לן כלישנא קמא דסבירא ליה משום כדי חייו ולא כרבינא וק"ל:

דף עא.

גמ' לגר תושב משפחת גר כו' נ"ב פירוש תושב לחוד הוא דורש וגר לחוד דורש לגר צדק ואף שרש"י פירש בחומש גר שהוא תושב פשוטו דקרא הוא מפרש אבל הכא דרשי' יתורא דקרא דאם לא כן הל"ל לתושב לחוד גר ל"ל ועוד מדכתיב ברישא דקרא וכי תשיג יד גר ותושב משמע דתרי מילי נינהו וק"ל:

רש"י בד"ה טעמא מאי כו' דלמא אתי למסרך נ"ב מדברי רש"י יראה דתרי טעמי איכא דלטעם דשמא ילמוד ממעשיו אפי' כדי חייו לא התירו אלא לתלמיד חכם התירו הכל אפי' יותר מכדי חייו ולטעמא דשמא יסרוך פירושו ירגיל עצמו אף בישראל התירו כדי חייו ואפשר אף לתלמיד חכם לא התירו אלא כדי חייו משום דאתי למסרך אבל בדברי הפוסקים לא משמע הכי ע"ש:

תוס' בד"ה הא חזינן כו' אי נמי לר"ע כו' נ"ב יש מקשין א"כ לר"ע לא משכחת הא דמלוה בריבית שנכסיו מתמוטטין דאי מלוה ברבית לחוד ואינך לא קעביד הא עושה אחת מאלה לא ימוט ואי קעביד כולהו א"כ מאי קאמר המלוה ברבית כו' הא בעינן כולהו ונראה דלא קשה מידי דבודאי מלוה ברבית לחוד הוא אלא שאינך לא באו לידו שנוכל לומר שלא עשה ועבר בהן ודו"ק:

דף עא:

גמרא בדותא היא כו' נ"ב או ברותא:

רש"י בד"ה אלא רישא כו' מותר כיון כו' הד"א:

תוס' בד"ה כגון שנשא כו' ויתן לפדות המשכנות לכותי או אפי' לישראל אך שיאמר למלוה אני פורע כו' כצ"ל ונ"ב ס"א ועיקר ויתן המעות לכותי או אפילו לישראל אך שיאמר המלוה אני מלוה לך בשביל הכותי כו':

דף עב.

תוס' בד"ה שטר כו' מלוה הבאה ברבית כו' כצ"ל:

בסוף ד"ה אמר אביי כו' בפירוש הברייתא כצ"ל:

דף עג:

גמ' ובאחיכם בני ישראל יכול כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה דחמרא חמרא חלא חלא קילקולו כו' הד"א:

בד"ה לבני אקרא כו' הנהר אקרא כו' נהר ויהיב כו' הד"א:

דף עד.

רש"י בד"ה על העביט כו' לאותבינהו לרב ושמואל כו' כצ"ל ונ"ב או על דרך התוס' דמכמר זתים וענבים מיקרי בידי שמים או כדפריך לקמן לשמואל למה לי משישקענו בכבשן כו' וה"ה גבי עביט ומעטן דאיכא למפרך הכי וק"ל:

תוס' בד"ה וכפר שיחין כו' כעין לקוטות כו' נ"ב אע"פ שגבי לקוטות מסקינן לעיל דאין פוסקין ממנו לשאר תבואה שאני התם דמן הלקוטות לא יבא שער תבואה אבל מן הבצים יעשו קדירות ומש"ה מן השאר של בצים חשבינן כאלו יש לו בצים ומן הבצים יכול לפסוק על קדירות ומה שאמר שהבצים לענין קדירות כעין לקוטות כו' לאו לענין היתר פסוק קאמרי אלא כלומר שהשער רחוק זה מזה ועיין שם ודו"ק:

דף עד:

רש"י בד"ה ר"ש כו' אף כי לא לא נשתנה כו' נ"ב הלשון מגומגם בעיני התלמידים ואומר אני דאינו קאי על הדין שאף בזה לא יכול לחזור דהא כל שכן הוא אלא קאי על הלוקח שבקש לחזור על המקח אף בלא השתנות השער דלא מצי הדר ביה ודו"ק:

דף עה.

תוס' בד"ה בני חבורה כו' ור"ח גרס במסכת ביצה כו' נ"ב הוא ט"ס שהרי התוספות כתבו בפרק אין צדין להדיא שר"ח גריס סכום מנין במלתיה דת"ק כמו בהלכות גדולות אלא היא גירסת הרי"ף וכן הוא ברא"ש ואף לגירסת הרי"ף אסור סכום מנין דהא עדיף סכום מנין לרשב"א ודו"ק:

דף עו.

רש"י בד"ה אל תמנע כו' פסוק הוא במשלי נ"ב י"מ דקשה ליה לרש"י מנא ליה שאסור למנע טוב מבעליו מ"ה פי' שפסוק הוא ואני אומר דקשה ליה מה הוא אל תמנע טוב מנעליו הכי הל"ל אל תמנע טוב מפועלים על כן אומר שפסוק הוא כו' וק"ל:

תוס' בד"ה דאי ס"ד כו' ולפי זה היינו גריעותא כו' נ"ב פי' מה שהיא אמרה שהוא גריעותא לבעל והיינו טעמא שאינו סומך לעולם על השליח כי אם על מה שהיא אומרת וק"ל:

דף עו:

גמ' דאגר אגירי לריפקא כו' כצ"ל ונ"ב פירוש לחרוש חריצים ואתא מיטרא שאין יכולין לחרוש:

רש"י בד"ה הא דסיירה כו' או שירדו גשמים כו' כצ"ל ונ"ב ובספרים אחרים איתא להדיא או שמא ירדו גשמים וק"ל:

דף עז.

גמרא לא צריכא דזל עבידתא ואוזילו אינהו גבי' זוזא מעיקרא מ"ד כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה מ"ד כו' טעמיה משום דתפיס כו' נ"ב פי' כל זה הוא בכלל הסלקא דעתא אמינא אבל לפי האמת טעמא דר' דוסא משום כל החוזר ואפי' בבעל הבית דתפיס נמי דינא הכי הוא מש"ה כתב רש"י טעמיה ולא כתב וטעמיה ודו"ק. (עיין במהרש"א) ואין להקשות היכי יכול הבעל הבית לחזור בהן מאחר שידו על התחתונה כבר תירצו התוס' דאין הכי נמי שידו על התחתונה ואפי' הכי בקש לחזור כו' עיין שם בריש פירקין בד"ה השוכר כו':

דף עז:

גמ' רבי יוסי לטעמיה כו' נ"ב זהו מדברי סתם גמ' נ"ל:

רש"י בד"ה חש גבי כו' צ"ל ופש גבי כו':

דף עח.

גמ' להעמיד לו חמור כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה לא קנו כו' מכר המוכר ויכול כצ"ל:

תוס' בד"ה הוחמה בהר כו' אהאי טעמא דקאמר בסוף דהבלא דאגמא כו' כצ"ל ונ"ב ואין להקשות א"כ לפי זה האי מ"ד דפטר תחילתו בפשיעה וסופו אונס אפי' כשהוא תלוי האונס בפשיעה מ"מ פטור א"כ איך אמר אביי אפי' למאן דאמר פטור הכא הבלא דאגמא קטלה וק"ל עיין בתוס' פרק המפקיד ודו"ק:

דף עח:

גמ' רא"א כו' נ"ב ברייתא זו לקמן בפ' המקבל והיא בנוסחא אחרת דלא הוזכר בה כלל ר"א ובנוסח של שם הביאו פה הריף והרמב"ם ובנוסח שלנו אי אפשר ליישב בלתי הגה"ה וטעות סופר וק"ל:

שם מאי והבריקה הכי תרגומו נהוריתא כו' כצ"ל ונ"ב פי' על דרך סגי נהור וזהו והבריקה מלשון ברק וק"ל ולשון השני שאומר אבזקת ר"ל שבזק הוא מלשון ברק ואבזקתא שהן תולעים מלשון בזק ודו"ק:

תוס' בד"ה ר' יוסי כו' ומיהו דוחק הוא כו' נ"ב קאי אדלעיל והשתא כל האמוראים סוברים כרבא כו':

דף עט.

רש"י בד"ה הדרא כו' ושמא יפגע יובל כו' נ"ב לאו דוקא קאמר אלא כלומר לאפוקי שאם כלה היובל אחר שני המשכונתא לא הוי כילוי קרנא ללוה ולא ירד לדקדק כמו שדקדקו התוס' דאפ"ה קשה לרב ודו"ק (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה והא הכא כו' קשה ליה דמכ"מ כו' נ"ב ואין להקשות מאי פריך לרב דלמא גם הוא סבר מאחר דאכיל תרי או תלת שנין סגי בתיקון זו ולא מיקרי מכליה קרנא ומ"מ לעיל לא ישכור דאי כלה קרנא לגמרי אין לנו מה לתקן ונראה דלק"מ דבודאי רב סבר דדינא הוא דלא מכלינן קרנא ללוה כאלו הוא הלכה למשה מסיני דאי לאו הכי אמאי לא ישכור בדמיה כי מה לנו בזה שיכלה קרנו מאחר שחמור זה משועבד לו ואמאי יפסיד השוכר אי לאו דמוכרחים אנו לכך שלא נוכל לכלות קרנו א"כ מאחר שבהכרח שלא מכלינן קרנא ולאו משום תקון מלתא פריך שפיר מאחר שחוזרת ביובל סוף סוף מיכל קרנא והיה לנו לעשות שלא יגע בו בעל המשכונה כלל בשלמא הברייתא באה לתקן מלתא דאיתא לתרווייהו למלוה וללוה ודעדיף טפי עבדינן אבל לאו דדינא הוא שלא מכלינן קרנא ודו"ק:

דף עט:

גמ' משום רפסתא כו' נ"ב ס"א רפסא וכן בערוך בלא תי"ו:

דף פא.

רש"י בד"ה פטור השואל מאונסין כו' כצ"ל:

דף פא:

רש"י בד"ה טול דאינטר כו'. בתמיה כצ"ל הס"ד:

דף פב.

גמ' לימא בדלא שוי כו' נ"ב לפרש"י נראה לפרש דהכי פריך נימא בדלא שוי שיעור זוזי כו' ואמאי קאמרת מחוורתא דלא כרבי אליעזר ומשני דכ"ע לית להו דשמואל וע"כ בשוי פליגי וא"כ מתני' בע"כ דלא כרבי אליעזר:
תוס' בד"ה נימא בדלא כו' פי' אף בדלא שוי כו' נ"ב פי' והגירסא דשלהי שבועות הדינים ליתא וטעות הוא וק"ל:

דף פב:

תוס' בד"ה (לעיל) אימור כו' היינו דוקא כשקבל עליו אחריות דאונסין כו' נ"ב והא דאמרינן כיון דאלו מיגניב ומיתביד מחייבתו כו' היינו פי' דמיגניב או מיתביד באונס. הג"ה:
בסה"ד הג"ה אבל שומר שכר בלא קבלת אונס לא מיחייב לבער וההיא דפ"ק דפסחים צריך לפרש באיגניב ומתביד באונס כדפריש לעיל בהלכות גדולות בהלכות פסחים כתב דחייב לבער אפי' לא קבל עליו אונסין ע"כ הג"ה ונ"ב ורמב"ם ורא"ש הוסיפו אפי' שומר חנם שחייב רק בפשיעה וכן בטור סי' ת"ם:

דף פג.

רש"י בד"ה דדרו כו' ונושא שני בדין בשני ראשין קודיר"ו בלעז ונושא בו משא כבד כצ"ל ונ"ב ונושא שני כו' בחושן המשפט ונותן שני בדין כו':

דף פג:

רש"י בד"ה לאו כחיותא כו' במסתריהם דלמא כו' הד"א:
בד"ה שורייקי כו' והן מין הבשר כצ"ל:

דף פד.

גמ' שלא להוציא לעז כו'. נ"ב אבל קצת קשה מה תועלת בזה שהשיבו לה שלהן גדול משלנו. ונראה שהיו מתייראין דלמא אח"כ תראה נשותיהן ותאמר בודאי ממזרים ולא תקבל תירוצים שלהן לכך הקדימו בדבר וק"ל:

אבריה דר' ישמעאל כו' נ"ב ואולי על דרך הכונה על גודל התאוה קאמר ועל דרך כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו ואפי' הכי משלו ברוחם ולא פחדו מהיצר ולאפוקי מעובדא דרבא במסכת סוכה מ"ה קאמר כחמת בת תשעה קבין על דרך עשרה קבין זנות ירדו לעולם תשעה נטלו ערביים כו':

שם ומאי אהנית לי כו' נ"ב נ"ל דה"ק ליה מי אית לך רשותא להכלימני ולומר לסטיים בליסטנותא ידע דהא כבר מוזהר שלא יאמר לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים אלא ודאי בזה אתה מקנטרני שהייתי לסטים מחמת דוחק והייתי מזולזל ועתה נעשיתי רב וחשוב מאי אהנית לי כו' והוא לא השגיח בדבריו כך והבין שכפשוטו אמר ומש"ה השיב לו דאקרביון תחת כנפי השכינה אי נמי השיב שרשות בידו להכלימו ולקנטרו בכל שהרי הוא רבו והכניסו תחת כנפי השכינה ודו"ק:

דף פד:

גמ' כולבא רעיא כו' נ"ב נ"ל קולבאי וכן ברש"י וכן איתא בפ' חלק (סנהדרין דף ק"ג) וכן איתא בערוך ופי' עליו הדיוט:

רש"י בד"ה ונגדי כו' ומושכין מתחתיו כו' שהלבין שקורין קויטר"א שזבו כו' כצ"ל:

בד"ה לבני בירי כו' שהיו קרובים נ"ב ס"א קרוביו וס"א קבורים:

בד"ה באתרא כו' תרמילו כו' נ"ב שם פרש"י בחלק כדו דכדה מתרגמינין קולתא:

תוס' בד"ה שתין ספני כו' נ"ב לפי גירסת התוס' גרסינן בגמ' שתין ספינתא:

דף פה.

גמ' קביל עליה תליסר שני כו' נ"ב לא נראה לפרש שהוא קבל עליו יסורין י"ג שנין אלא הוא קבל עליו יסורים בסתם והשם ית' הביא עליו יסורין אחר המעשה והיו עליו י"ג שנה עד המעשה האחרת ודו"ק:

שם שנשכרת בשנים שוכרתו כו' נ"ב נ"ל דהכי פירושו אפי' זונה חשובה שהיא נשכרת בכפל מאחרת לרוב יופיה אפילו הכי היא שוכרתו בכפל כפלים משלה דהיינו בשמונה ומש"ה בשני זהובים או בשני מנה ודו"ק:

שם וגולתא דדהבא כו' נ"ב בגד תרגום ירושלמי גולתא ערוך:
שם אמר ליה מומי כו' נ"ב תרגום של שבועה מומתא:
שם יתיב מאה תעניתא כו' נ"ב נ"ל דכל הני מאה ט"ס הוא והוא מ' יום דהיינו ארבעים וק"ל:
רש"י בד"ה צפדנא חולי שבתוך הפה כו' נ"ב וזהו חולי השינים ובלע"ז מיש"ג רש"י בפ' אין מעמידין על הא דחש ר' יוחנן בצפידנא ע"ש:
בד"ה שמקפח כו' בני כשהיה נשבע כצ"ל ונ"ב בפרק קמא דשבת:

דף פה:

גמ' שם בר נפחא נ"ב ר' יוחנן:
שם חזי לי ההוא מרבנן כו' מותיב ליה גבתא דסומני כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה תיודע כו' צ"ל תודע:
בד"ה ואריכנא כו' נ"ב לשון תיקון כדאיתא במסכת סוכה אריך או לא אריך כלומר מתוקן או אינו מתוקן ע"כ רש"י בפ' הנושא מסכת כתובות:
בד"ה שית סדרי משנה כו' כצ"ל:
בד"ה מתניתא דמר מתניתא כו' כצ"ל:
בד"ה אשטר לך משטרא אמשך לך על גב כו' כצ"ל:
בא"ד משטר מטפח כו' נ"ב פי' לשון מטפחי וכן ראיתי בפי' כלו' לשון טופח שטופח ידו באותו הסם ומטפח על גבי העין וכן פירוש הערוך וימרחו על השחין תרגום וישטרחו על שיחנא:
בא"ד מטבל פתו נ"ב זהו פי' על משטר קשטר:
תוס' בד"ה כי מטא כו' עיקר היא בחתימתה נ"ב ומ"ה כי מטא לחתימה אף על פי שלא אמרה עדיין רגש עלמא ודו"ק:

דף פו.

גמ' דלי זעפא ודריא להההוא טעייא כי רכיב כו' כצ"ל ונ"ב וכן מצאתי הגירסא בערוך בערך דר:
רש"י בד"ה ר' ור' נתן כו' וסדר נקבץ על הסדר כו' כצ"ל ונ"ב מצאתי בפי' מדוייק:
תוס' בד"ה ואיתסי כו' לפי שעדיין היה ניכר כו' נ"ב ולפי זה נ"ל דל"ג למחר אזלי אלא אזלי ודו"ק:
בד"ה דאי אמר להו קדימו ואייתי לכו כו' אמרי ליה לא כו' כצ"ל:

דף פו:

רש"י בד"ה וציקי קדירה כו' נ"ב ור' יונה פירש בברכות פרק היה קורא דף י' כלומר הדברים שמבשמין הקדרה ומתקנין אותה:

דף פז.

גמ' דאיכא דוכתא דקרו ליה לתיקלא כו' כצ"ל ונ"ב לתיקלא פי' לשקל:
שם אברהם בן מאת שנה כו' נ"ב אע"פ דכ"ש הוא אלא כלומר שניהם כאחת מי יכול להיות ודו"ק:
רש"י בד"ה כי מורדיא דלברות כו' נמחק וצ"ל לברות שם הנהר והס"ד:
תוס' בד"ה למה נקט כו' על איו שרה כו' נ"ב וע"ז יש טעם למה לא נקוד על למ"ד והיינו דורשים הכתב גליון:

דף פז:

גמ' מנא ה"מ דכתיב כי תבא כו' כצ"ל ונ"ב נ"ל ואח"כ מצאתי במגדל עוז כמו שהגהתי:
שם והאי וחרמש ליבעי כו' כצ"ל וכן בכל העמוד:
שם ולא אכילה גסה כו' נ"ב דאי לגופא פשיטא דהא אפי' ענבים ודבר אחר אסור וק"ל:
תוס' בד"ה רעך ולא כו' דכתיב לא תחסום שור בדישו דישו שלך כו' כצ"ל ונ"ב רש"י פירש דכולא עניינא בחולין קא מיירי אבל בתוס' משמע דמיתורא דוי"ו דדישו למד עיין לקמן בדף צ' בתוס':
בא"ד לאדם בתלוש נמחק וצ"ל לשור במחובר וכן אח"כ ונ"ב כך נ"ל עיין ודו"ק בשמעתא דלקמן:

דף פט.

רש"י בד"ה בתוחלני כו' ושמן חותלות כו' נ"ב מה שפירש רש"י ושמן לשון רבים כ הסל קרוי חותל בפרק ט"ז דמסכת כלים ואותן הסלים קרויות חותלות וכן איתא בערוך ומ"ש בגמ' בתוחלני זהו שם של התמרים עצמן בשלא בשלו כלל שקרויים תוחלני וכן בערוך בערך תחלא:
בד"ה אמר רבינא כו' לא תתנהו חדא חדא למתני בקמייתא כולי אף כל שלא נגמרה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אמר רבינא כו' בתר גמר למעשר כצ"ל ונ"ב וכן איתא בתוס' מדויקים:

בד"ה והבודל כו' גמר מלאכתן למעשר כצ"ל:

דף פט:

גמ' וגודרין בתמרים כו' נ"ב הערוך הביא אותו בערך גדר ופירש שהוא כמו גודו אילנא:
רש"י בד"ה קצץ בין כו' ליתא בשתים אלא באחת לא קבעה דבעי בהן ספיתא משום הכי כו' כצ"ל ונ"ב ס"א משום ולפ"ז לא גרסינן אלא:
תוס' בד"ה קצץ אחת כו' שפיר במאי יאכלם כצ"ל:

דף צ.

רש"י בד"ה וכיון דשם כו' הדיוט היא הא כו' הד"א:
תוס' בד"ה והדשות כו' ואפילו כהן דוקא כו' נ"ב פי' בבהמתו:
בד"ה אבל הכא כו' אמרינן דבשביעית כו' נ"ב ג"כ כך מצאתי בפסקי תוס' במסכת זאת וכן בס"א ועל כל זאת אני אומר שטעות נפלה בספרים כי בכל מסכת מועד קטן לא נזכר אמירה לכותי בשביעית דאסור או דשרי כי בודאי אסור אמירה לכותי בשביעית אפילו אם תאמר שמותר בשבת לפי שהשביעית תלה הש"י קדושה בארן דכתיב שבת שבתון יהיה לארץ והבן. וכך הוא הלשון בפרק מי שהפך מקבלין קבולת במועד כו' כל שמותר לעשות אומר לכותי ועושה וכל שאינו מותר לעשות אין אומר לכותי ועושה עד כאן וכן בפי' תוס' לשם בכל המסכת לא נמצא רק מועד ולכן אני אומר שטעה הסופר בין שבת לשביעית כי לשם ג"כ אשבת קאי כל שעושה כו' ודו"ק:

דף צ:

גמ' פשוט מיהא חדא כו' נ"ב אומר אני דגרסינן מהא ולא מיהא וכן משמע ברש"י:

דף צא.

תוס' בד"ה אתנן כו' קני ליה קנין גמור כו' כצ"ל ונ"ב לשם אינו קאי אאתנן:

דף צא:

גמ' דבי רבנא נחמיה כו' כצ"ל:
שם בשדכא כו' כצ"ל ונ"ב בדלית והוא לשון משוך כלומר ארוכה ומשוכה לפניו וכן בערוך ע"ש:

דף צב.

גמ' הכתוב מדבר ואמר רב כו' כצ"ל:
שם דרב כהנא דלמא בעושין בסעודת' דעבדו ואכלו אמר לי ואפילו הכי ניחא כו' כצ"ל ונ"ב וכך היא גירסת האשר"י ע"ש:
תוס' בד"ה השוכר את כו' לענין שאוכל ופטור נ"ב פי' כל אדם הוא הדין נמי לענין אכילת פועל חשיב לא נגמרה:

דף צב:

גמ' התם משום דמיחזי כמקח טעות כו' נ"ב בודאי אף המקשה ידע שהטעם הוא משום מקח טעות דאם לא כן מאי חילוק בין הודיעם ללא הודיעם אלא דסבר המקשה דאין שייך מקח טעות אלא כשהוא אוכל בשלו אבל כשהוא בשל שמים אוכל לא שייך מקח טעות בדבר האסור דאיסורא לא זכי ליה רחמנא ועל כן משני משום דמיחזי כמקח טעות אע"פ שאינו מקח טעות ממש ושוב פריך מנתפרסו עיגוליו ונפתחו חביותיו דלא שייך מקח טעות אי אמרי' בשל שמים הוא אוכל מאחר שאינן מעושרין ומשני ה"נ משום דמיחזי כמקח טעות והוא הדין אפילו כבר עישרן שהדין כך הוא דהא אין הפועל אוכל בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר אלא כשלא הודיעין צריך להאכילן משום מקח טעות ממש ומה שמקשה אח"כ בשלמא נתפרסו עיגוליו כו' עד אלא נפתחו חביותיו מאי מקח טעות איכא הא ידעי דאיטביל כו' קושיא זו אינה תולה בלמאן דאמר בשל שמים הוא אוכל אלא לכ"ע הוא מקשה על המשנה ותלמודא הוא דקמסדר הכי משום דהכא מפרשינן המשנה דמשום מקח טעות הוא קמסיים ואזיל לפרשה על התוכן ומשום הכי משני רב ששת שנפתחו חביותיו לבור דבודאי רב ששת לא בעי לדחות פשיטות דבשלו אוכל דהא בימי הבתראי נשאלה בעיא זאת דהא רבינא מסיק לעיל משום דמיחזי כמקח טעות ואפ"ה פסק הטור להא דרב ששת ואע"פ שהבעיא דלעיל לא נפשטא אלא כדפריש דרב ששת המשנה קמפרש ולא גרס וכ"ת וטעות נפל בספרים משום דמסיק אח"כ בשלמא סברו שתלוי אמשא ומתן דפשיטות הבעיא בשלו אוכל ואינו כן ומה שהטור משני וכתב כשנפתחו חביותיו לגת ולא כתב שנפתחו חביותיו לבור כאוקימתא דגמ' היינו משום דס"ל דהלכה כרבנן דר"ע דמשירד לבור הוא דמיחייב במעשר ואף שסתם משנה בפ"ק דמעשרות תנן משיקפה אתיא כר"ע והלכה כרבנן ועוד מתני' דע"ז פ' ר' ישמעאל סבירא לה משירד לבור לענין יין נסך והוא הדין לענין מעשר וכן סבירא ליה לרבא התם שלא לחלק ביניהן אבל הרמב"ם והסמ"ג פסקו כר"ע וכברייתא דתני רב זביד

דבעינן עד שישלה כו' היינו משום דס"ל דהלכתא כמתני' הכא דתנן נפתחו חביותיו וסתמא משמע כפשוטו שניטלו מגופותיהן ורצה לחזור ולסותמן ולא הודיע לפועלים אלא שיסתמו לו חביותיו וק"ל. וא"כ הכי הלכתא וסתמא דמתניתין דהכא עיקר שהרי בני הישיבה שקלי וטרי בה לפרשה ויש עליה תלמוד משא"כ במשנה דמעשרות שאין עליה תלמוד ולא דייקא כולי האי ונוכל לומר דנסיב לה רבי אליבא דרבנן דר"ע לפני ברייתא דרב זביד כו' וממתני' דע"ז ליכא ראיה דמשום חומרא דיין נסך הוא כמו שמחלק התם סתמא דתלמודא ומ"מ אלו ואלו דברי אלהים חיים ואין להקשות לפי דעת הטור דסבירא ליה הלכתא כרבנן דמשירד לבור כו' ומשום הכי ליכא לאשכוחי הא דנפתחו חביותיו אלא כשנפתחו לגת שלא הוקבע למעשר אם כן סתמא דתלמודא דהכא אמאי אוקי כר"ע ובשנפתחו לבור לוקי שנפתחו חביותיו לגת נראה משום דלא שכיח הוא שישתפכו החבית לגת שהוא למעלה כי אם לבור ששם היה מעמד החביות שמן הבור נתמלאו וק"ל. (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה משישלה כו' תוסס ורתיחתו עולה כו' נ"ב תימה הלא רש"י מפרש שם כפשוטו וזה לשונו משישלה בחבית לשון השולה דגים מן הים משישלה היין מן הבור להינתן בחביות וכן מפרש בבבא מציעא פרק השוכר את הפועלים. עכ"ל. גם איני יודע מי דחקו לפרש פה בענין אחר מכפשוטו ששכר לסתום החביות שכבר נסתמו וניטלו מגופותיהם והם סברו שמעולם לא נתמלאו יין אלא שעתה ישלו יין מן הבור וימלאו אותה ויסתמו אותן. וק"ל. אבל הרמב"ם והסמ"ג כתבו כמו שפרש"י כאן:

בד"ה משל שמים כו' לפיהן הס"ד:

דף צג.

תוס' בד"ה אי הכי כו' נ"ב אבל רש"י פירש בשבועה דלא גרסינן אי הכי כו' ע"ש:

דף צג:

גמ' א"נ לטרחא כו' נ"ב א"כ משמע מהכא שזהו חשוב ממון וא"כ מאי פריך בריש המניח לרב יהודה דלא עביד דינא לנפשיה דליכא פסידא משור המועד כו' והלא מ"מ איכא פסידא בכושרא דחיותא וטרחא יתירא. וצריך עיון:

רש"י בד"ה לא ס"ל הא כו' הוה אידך אונס לפטור כצ"ל:

בד"ה אמר לו כו' ראיתי סריא פושע כצ"ל:

בא"ד נ"ב וי"ל לשון בטלנות כמו כי היכי דלא נסתרי עבדי דבפרק איזהו נשך כן מצאתי בס"א:

דף צד.

רש"י בד"ה אפי' תימא כו' איקדשה לה כו' נ"ב ואין נראה דהא כל תנאי לר"מ תנאי קודם למעשה:
תוס' פרק אע"פ דף נו:
בא"ד וכי הדר אמר ליה כו' כצ"ל:

דף צה.

תוס' בד"ה אתמר כו' רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל אע"ג דהוי כו' כצ"ל ונ"ב וכן ברי"ף ורא"ש ונ"י וכן בפרק גיד הנשה ע"ש:

דף צה:

רש"י בד"ה איבעית אימא כו' טפי מר' מאיר כו' נ"ב ואפשר משום שבמקומות אחרים הלכה כר' יהודה לגבי ר"מ:
בד"ה אבייי סבר כו' איסור מתרץ כו' כצ"ל והד"א:

דף צו.

רש"י בד"ה דתניא כו' שטעה בהגרסא להגיה בספרים כו' כצ"ל ונ"ב פי' והיו מגיהים בתחלת דברי אביי דתניא ובתחלת דברי רבא דתניא אידך ודו"ק:
בד"ה המוכר כו' לבעלים הס"ד ואח"כ מביא בכורים הוא ג"כ ס"ד:
בד"ה עבד דלאו כו' שיהיו דיניו נוהגין כו' שואל וגם משאיל נוהגין בו שאין לו כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה בעל פלוגתיה כו' ומר דריש כספו כו' נ"ב א"כ הראשון הוי בדין יום או יומים ומר דריש כספו אם כן השני הוי בדין יום או יומים:

דף צו:

תוס' בד"ה אלא לוקח הוי כו' פסידא דאלמנותו כו' נ"ב פי' אשת חמיו וק"ל:
בד"ה אמר רבא כו' אלא היתר שתיקנו כו' נ"ב לפי' התוס' נראה דל"ג בסוגיא גבי איהי דהיתרא נמי לא ניחא לה דליקני אלא גרסי' נמי לא ניחא לה דליקני ונמי דקאמר אאיסורא קאי כלומר כמו שהבעל לא ניחא ליה דליקני כך איהי נמי ודו"ק:

בד"ה זיל שלים כו' היינו שהפחת והזול משעת כו' כן הוא בס"א:

דף צז.

רש"י בד"ה דנשי קטלוה לא היה לו ליפול בידן:
בד"ה דנשי קטלוה בעל כו' צ"ל אחר הדיבור וחביל נתחמם:
בד"ה אומנא מקיז דם נ"ב ולקמן פ' המקבל פי' מוהל תינוקות:
בד"ה ספר המספר כו' נ"ב ובנ"י פי' סופר העיר:

דף צז:

תוס' בד"ה ה"נ כו' ודוקא בחשוד המחויב כו' נ"ב כאן כותבין התוס' זאת לפסק הלכה אבל בתוס' דשבועות וכן באשר"י לשם מפרשים קושיא הראשונה דסבר רב נחמן יחלוקו אם שניהן חשודין ולא אמרינן כר' אבא מתוך שאינו יכול לישבע משלם משום דלא אמרי' מתוך שאינו יכול לישבע משלם אלא בשבועה דאורייתא ומש"ה הכא שהנתבע חייב שבועה דאורייתא ראוי לשלם הכל כיון שהוא חשוד אלא שקנסו אף התובע מאחר שהוא ג"כ נחשד אבל לא משום דינא כי לא היה לו להפסיד במה שאינו יכול לישבע שהרי אינו מחויב אלא שבועה דרבנן אם לא משום קנס:

דף צח.

רש"י בד"ה ולרמי דאמר כו' איני יודע הס"ד:
תוס' בד"ה ה"נ כו' כדפי' ר"ת ולא כההיא דשמואל ותו היכי כו' כצ"ל:

דף צח:

רש"י בד"ה שאלה בבעלים כו' משך לה איחייב ליה כו' הואי ופטור כצ"ל והס"ד:
תוס' בד"ה משכחת לה כו' מעל שתי פרות והא דקאמר לעיל לרב נחמן מוקי לה בתרתי ה"ה לרב יהודה מוקי לה הכי אלא משום שצריך לפרש היכי דמי מחוייב שבועה אבל ההיא דהמוכר כו' כצ"ל:
בא"ד דלוקמא דליכא הודאה כו' נ"ב פירוש כי פריך אילו נאנסו לאו שבועה בעי לוקמא דליכא הודאה ולא קשה מידי:

דף צט.

גמ' משיכה בשומרים תניא נמי הכי כשם שתקנו משיכה בשומרים כך תקנו משיכה בלקוחות וכשם שקרקע כו' כצ"ל ונ"ב וכן איתא במרובה:
רש"י בד"ה ושלחה לה כו' ביד בנך הס"ד ואח"כ מ"ה ביד עבדך פטור ואפי' כו':
בד"ה לא תימא כו' מכי נפקא מחצירו כו' כצ"ל:
בד"ה מעל המשאיל כו' משלו שיחזיק לו השואל טובת הנאה כזו כצ"ל והס"ד:

דף צט:

גמ' א"ל ר' יוחנן הדר כו' נ"ב ותימה גדולה כי בפ' כיצד הרגל נאמר בהדיא דר' אבהו יתיב קמיה דר' יוחנן כו' ושתיק ר' יוחנן ולא אמר ליה ולא מידי וטעה עצמו ר' אבהו מדשתיק ר' יוחנן ש"מ ס"ל הכי ולא היא האי דשתיק אשגוחי לא אשגח ביה כך לשון הגמ'. לכן נ"ל כאן לגרוס הא הדר ביה שמואל כו' ולא גרסינן ר' יוחנן כלל וכן ללשון תוס' לשם וז"ל ואף שמואל עצמו הדר ביה כדאיתא בפרק השואל עכ"ל נ"ל וק"ל:
שם כדרבה דאמר רבה הקדש כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה זאת אומרת כו' ובעלים צריך כו' הד"א:
תוס' בד"ה שמין בית כו' ומ"ד תרקב בס' כו' נ"ב חצי סאה בס' חצאין ולא סאה בס' סאה כי אין שמין יותר משלשים סאה בפעם אחת ע"ש:
בא"ד לא מצי למיפרך דאיכא נמי לפרושי הכי ואין להקשות כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א:

דף ק.

רש"י בד"ה המחליף פרה כו' לא ילדה כצ"ל והס"ד:
בד"ה דמי עבד כו' הדמים וזה כו' הד"א:
תוס' בד"ה וליחזי ברשותא כו' אין להוציא מידו כו' נ"ב פי' משום חזקת ממון רצה לומר דחשבינא זה שכנגדו המע"ה פי' אפי' אין לו חזקת מבוררת בפני עצמו להוכחה שהיא שלו ודו"ק:
בד"ה הא מני כו' כדאשכחן בריש שור שנגח כו' נ"ב ותימה מה ראיה מביא מהתם דמהני חזקת ממון וחזקת מעוברת דהשתא ילדה היינו משום דליכא חזקה כנגדו אבל הכא דאיכא חזקת מרא קמא דעדיף מחזקת מעוברת שמא אפי' עם חזקת ממון לא יהא עדיף מחזקת מרא קמא. ועוד אמאי צריך ראיה לזה הלא כבר פירשנו בדבור דלעיל דחזקת ממון לחוד שהוא ביד הלוקח אם טוען ברי עדיף מחזקת מרא קמא שהרי עדיין

לא הזכירו חזקת מעוברת. ועוד קשה לי מאחר שפסקו התוס' לעיל שאם טוען הלוקח שמא לא מהני חזקת ממון אע"פ שלפי האמת יש לו חזקת מעוברת והשתא מייתי ראיה דאפילו בטענת שמא מהני חזקת ממון וחזקת מעוברת אלא דמאי אית לך למימר שאני התם דליכא חזקה כנגדם מה שאין כן הכא א"כ מאי מייתי ראיה שמא אפילו בטענת ברי לא מהני מאחר שאיכא חזקת מרא קמא כנגדם וע"ק מה שכתבו בסוף הדבור דצ"ל דיחלוקו לא קאי אשאלה היום ושכרה למחר ולעיל בגוף המשנה פירשו התוס' להדיא דמתניתין לא זו אף זו קתני ויחלוקו קאי על כל המשנה גם נראה דוחק בעיני שהניחו הקושיא על שילהי המניח במקומה עומדת בלי ישוב כלל ונראה בעיני מה שכתבו התוספות בדבור דלעיל דגבי שמא לא מהני חזקת ממון כלל וגבי טענת ברי מהני אפילו חזקת ממון לחוד הוא סברת רשב"ם דסבירא ליה דחזקת ממון לעולם עדיפא אפילו היא לחודא נגד חזקת מרא קמא כדמוכח מתוך הסוגיא ולא עלה על לבו לחלק דהכא איכא חזקת מעוברת וכ"ש אם אין שום חזקה נגדו דמהני וא"כ בע"כ צריכין לחלק בין ברי לשמא כמו שהקשה ר"י ממתניתין דלעיל דזה אומר איני יודע כו' דיחלוקו ולא מהני חזקת ממון אבל ר"י חולק על סברת רשב"ם וסבירא ליה דחזקת ממון לא מהני לחוד אפילו בברי וכמו שכתבתי ומיהו קשה כו' דמשילהי המניח משמע דאפילו בטענת ברי לא מהני חזקת ממון לחוד ולא כרשב"ם וא"כ בע"כ צריכין אנו לומר דהא דלא קאמר תלמודא אלא הא מני סומכוס משמע דלא הדר ביה מהאי דמוקי באגם דאי הוה קיימא אפי' ברשות לוקח לא הוה אמרי' יחלוקו אלא המוציא מחבירו עליו הראיה לאו משום דחזקת ממון לחוד הוא דמהני אלא משום דאיכא בהדה חזקת מעוברת והשתא תו אין אנו צריכין לחלק בין טענת ברי לטענת שמא דה"ה בשניהם טוענים שמא נמי מהני חזקת ממון אי איכא חזקה אחריתא בהדה והיכא דליכא חזקה אחריתא בהדה אפי' בטענת ברי לא מהני חזקת ממון לחוד לסומכוס אלא יחלוקו והשתא מקשה שפיר וא"ת אמאי לא אוקי נמי כרבנן דהכא לית לן למיזל בתר חזקת מרא קמא משום דאיכא חזקת מעוברת כו' ומשני דחזקת מרא קמא עדיף כו' ומ"מ היכא דאיכא תרי חזקות מהני אפי' נגד חזקת מרא קמא אף לסומכוס ולא תאמר שאין חילוק בין חזקה אחת לתרי חזקות על זה מסיק כדאשכחן כו' כלומר אע"פ דחזקת ממון לחוד לא מהני לסומכוס אפילו בטענת ברי כדפרישית אלא יחלוקו ואפ"ה גבי תרי חזקות מודה דמהני אפי' גבי שמא ה"נ אף דחזקה אחת לא מהני נגד חזקת מרא קמא אפי' לרבנן גבי תרי מהני לכ"ע אפי' לסומכוס ואין חילוק בין טענת ברי לטענת שמא כדפרישית ולפי זה צ"ל הא דקאמר במתני' דיחלוקו לא קאי אשאלה היום ושכרה למחר אבל מה שפירוש במתניתין דיחלוקו קאי

על כולה מתניתין היינו לפירוש רשב"ם דמחלק בין טענת ברי לטענת שמא דגבי טענת שמא לא מהני חזקת ממון כלל וכמאן דליתא דמי ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף ק:

גמ' אף קרקע נשבעין דלמא אעבד כו' יחלוקו מיבעי מודה סומכוס כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה המוכר כו' והשהה אותה בקרקע ועשו כו' רביעית שמן כצ"ל והס"ד והד"א:

דף קא.

גמ' השתא תאכל פלגא כו' כצ"ל וכן הוא בס"א וכן צ"ל אחר כך:
שם תנן התם רבי יהודה אומר אף המקבל כו'. רבי יהודה אומר אף המקבל כו'. כצ"ל:
רש"י בד"ה ולאחר שלש כלומר וכו'. לאחר שלש אף בתוך כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה כדי כו'. הנכרי ממנה הס"ד:

דף קא:

רש"י בד"ה האי נקטיה כו' תלאי של תמרים הס"ד ונ"ב פי' אשכול:
בד"ה לא עדיפ' כו' שלא הודעתי' ועתה אינך מוצא כו' כצ"ל:

דף קב.

רש"י בד"ה ותורי כו' בעלים וקניא ליה כצ"ל:

דף קב:

תוס' בד"ה ה"א כו' א"נ ה"א האי דכולו למשכיר כו' כצ"ל:

דף קג.

רש"י בד"ה שכיר כו' לחבירו אבל כו' הד"א:

דף קג:

מתני' בית השלחין זו או שדה בית האילן זו יבש כו' כצ"ל:

דף קד.

רש"י בד"ה שכך הוא כותב לו תשלומין דאית לך עלי כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה היה דורש לשון הדיוט כו' נ"ב ומ"מ אינו דומה ממש לתקנתא דרבנן דנוהג לעולם אפי' במקום שאין כותבין לגמרי אבל הני לשונות דוקא באתרא דנהגו למיכתב אמרינן דהוי כתקנתא דרבנן ואפי' לא כתבו דינא הכי אבל במקומות שלא נהגו או שבטל המנהג פסקינן ג"כ הדין וכ"כ נמי מהרר"י קארו בטח"מ ע"ש (עיין במהרש"א):

בד"ה ה"ג כו' ודלא כרב א' שהורה כו' נ"ב כן הוא בתוס' מדוייקין ויש שהגיה כרב אחא והוא רב אחא גאון:

בד"ה לא ימשכננו יותר מחובו כו' נ"ב פי' דהתוס' סוברים דהכי פי' הא דריב"ק המלוה את חבירו לא ימשכננו יותר מחובו וכך ה"ה מוחלט לעולם אלא שר"י בר קרחה בא להוכיח דין הזה מלשון הדיוט שנהגו לכתוב תשלומין דאית לך כו' ואם היה רשות להשכין יותר מחובו לא היו יכולין לכתוב כך כמו שפרש"י נמצא שיגבה שלא כדין ועיקר תקנת הכתיבה שנהגו לכתוב הוא בעבור גרעון לפי המסקנא וא"כ שפיר הקשו התוס' דהא קודם הכתיבה לא היה משלם הגרעון ואע"פ כן היה אסור להשכין יותר מחובו אף שיפסיד המלוה בגרעון מ"מ דינא הכי שלא ישכין יותר מחובו ויקבל ההפסד אבל אחר שהתחילו לכתוב אפי' לא כתבו כאלו נכתב דמי ודו"ק (עי' במהרש"א):

דף קד:

רש"י בד"ה שלח כו' ומקום שנהגו לכפול היה הבו לה כו' כצ"ל והד"א:

ד"ה האי עסקא כו' כפקדון תקון כו' הד"א:

בד"ה חד עסקא כו' שלישי ואי כתב כו' הד"א:

תוס' בד"ה בהני כתיבה כו' א"נ רבנן הוא דתקון כו' נ"ב אין הפשט דרבנן תקנו שהרי הוא לשון הדיוט אלא ר"ל שרבנן הניחו אותו לשון לכתוב ותקנו אף היכא שלא כתוב שיהיה כאלו כתבו וקרוי תקנת' דרבנן ודו"ק:

דף קה.

רש"י בד"ה מנסבת כו' אריס אחר אינו יורד לה והא כו' תליא כו' כצ"ל והס"ד:

בד"ה אלא אם יש בה כדי נפילה שיכול כו' שנה זו כצ"ל והס"ד ואח"כ מ"ה נפילת זרע כו':

דף קה:

גמ' תנן התם המהלך בבית הפרס על אבנים שאינו יכול להסיטן על האדם ועל הבהמה שכחן יפה טהור על אבנים שיכול להסיטן על האדם ועל הבהמה שכחן רע טמא כצ"ל ונ"ב כך לשון המשנה לשם:

רש"י בד"ה עלו כו' רע הס"ד:

בד"ה ד' סאין זרע הס"ד:

בד"ה לכור לבית קרקע כור והוא אלף כו' ובין מרובע בין אורך כו' כצ"ל ונ"ב ושיעור המרובע פרש"י במתני' דהאומר בקדושין ע"ש:

בד"ה רשב"ג כו' כדי ניפול כו' נ"ב ונפילה זו אינו דומה לכדי נפילה דמתני' שלנו נ"ל:

בד"ה לכור זרע כו' לכור זרע למפולת כו' הד"א:

בא"ד וקא מיבעיא לן לשדה כו' נ"ב נ"ל לפ' דהבעיי' לא קאי על שיעור מדת השדה דלעולם מדת השדה של בית כור הוא לפי חשבון המשכן והיינו לפי החשבון שהיו זורעים במפולת יד וא"כ כשאמרינן לכור זרע היינו בית כור קרקע לפי מדותיה אלא דקא מבעיא ליה אי אמרינן שאותה הבית כור הוא זרוע במפולת יד או בשוורים ואם זרוע בשוורים יש בה תבואה הרבה לפי שנזרע היטב ומש"ה בעי ד' קבין לשיעור לקט אבל אם היה זרוע במפולת יד שמא לא בעי ד' קבין ומש"ה כתב הרמב"ם סתם בהלכות פאה ד' קבין לבית כור לחומרא ודו"ק (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה על אדם כו' מ"מ שלישי לא הוי כו' נ"ב פי' אפי' יטמא בגד שני בחבורים מדרבנן מ"מ בגד שלישי או האדם שהוא שלישי לו לא יטמא בחבורים טומאה חמורה אלא עושה אותו ראשון לטמא אוכלים ומשקים:

בד"ה ד' סאין לכור פי' במקום שראוי כו' נ"ב ולאפוקי מפרש"י:

דף קו.

גמ' זרע אחר מאי כו' נ"ב לפי לישנא דגמ' היה נראה לפ' דבעיא אחריתי היא ומתחלה בעי על קיטנית שהם זרע אחר לגמרי שאינה מין תבואה כמו שפרש"י לקמן אכן מפי' רש"י דהכא משמע דחד בעי' היא ואפשר ראייתו מדלא אמר חטה לגבי שעורים מאי משמע דחד בעיא היא וקמפרש לקמייתא והא דקאמר כזרע אחר דמי ה"פ כאילו זרע אחר ממש חשבינן כו' ודו"ק:

שם הוה משייר לי פורתא כו' נ"ב פירוש אלא מכת מדינה היא ועל זה משיב אם כן בדידה הוה ליה לאשתיורי דהא התם לא הוי מכת מדינה דלא אשתדפו שם רובא דבאגא:

שם היה מקיים ביך גם את הארי כו' כצ"ל וכן הוא בס"א:

דף קז.

גמ' שם שלא תמצא אשתך ספק נדה נ"ב לולא פה קדוש נראה לפ' דוקא ספק נדה ומשום שיצרו תקיף בבואו מן הדרך שלא ימצא היתר להקל וק"ל:
רש"י בד"ה הא לן כו' לקטנית ורבן שמעון כו' הד"א:
בד"ה אין בהן כו' דמיה ואם כו' הד"א:

דף קז:

תוס' בד"ה צנים קור כדמוכח הכא פחים כו' נ"ב פי' מה שאמר הכל בידי שמים ודו"ק:
בא"ד דאילו במדות אמרי' בפ' כל היד כו' נ"ב פי' במדותיו של האדם אם לטובה אם לרעה:

דף קח.

גמ' אלא דלא נפקא באכלוזא אבל כו' כצ"ל וכן אח"כ ונ"ב אכלוזא הוא כמו אוכלסא ופירוש המון עם וכן הוא בערוך:
שם השתא דאמרת צריך למקני מיניה כו' נ"ב פי' דאי הוה אמרינן דלא בעי למיקני מיניה א"כ בע"כ צריכין לומר דלוקח אינו שליח של מצרן אלא לעצמו הוא דקנה בקנין גמור וחכמים הטילו על הלוקח שצריך לחזור ולמכור למצרן ומש"ה לא בעי קנין אלא במחילה בעלמא שמוחל המצרן ללוקח סגי שהרי אין לו עליו אלא חיובא בעלמא ויכול למחול ומש"ה כי אייקר וזול ברשות הלוקח הוא ודו"ק:
רש"י בד"ה תתאי כו' התחתונים אבל כו' הד"א:
בד"ה וחילופא במיא כו' חריץ במודר להוריד כו' כצ"ל ונ"ב כך ראיתי בפי' מדוייק בעודר לשון מודרן ומ"מ נ"ל כגירסת הספרים במורד כי לשון פסוק דמיכה כמים מוגרים במורד:

דף קח:

גמרא מכר כל נכסיו לאחד כו' נ"ב וכתב הרא"ש אפי' גם המצרן רוצה לקנות כל הנכסים ע"ש:

רש"י בד"ה ואי לא כו' ולא יכלו לסלקני מן המחצה מן הנותר לכל רוח כו' כצ"ל נ"ב כן הוא בספרים מדויקים מן המחצה מן הנותר כו' ופירשו אפי' אם יבואו אח"כ בני המצרנים לקנות המותר מ"מ מן החצי לא יוכלו לסלקני וק"ל:

בד"ה לית בה משום דינא דבר מצרא שזה שכן כו' נ"ב בכאן פי' שבעל המצרן לא יוכל לסלקו ולעיל בפרק איזהו נשך משמע שאפי' הוא יכול לסלק את בעל המצרן אם קנאה כבר ע"ש:

בד"ה וכן לכרגא כו' למלך ולמזון אלמנה כו':

בד"ה לאשה כו' לא מסלקינן לה דלאו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מזבנינן כו' כדי לפרוע א"נ כו' כצ"ל:

דף קט.

גמ' א"ל מאי פסדתיך כו' נ"ב לכאורה משמע דהכל הוא מדברי רב שישא בר רב אידי הוא ולא מדברי רב פפא דא"כ מאי קאמר אח"כ אנא כרכמא דרישקא קאמינא אבל מדברי התוס' יראה ששפיר רב פפא קאמר ליה שפירשו הא דקאמר ידא היינו ר"ל למה שיצמיחו האילנות קאמר אלא שהוא לא הבין והשיב לו שקול ידא דאספסתא כו' עד שהשיב ואנא כרכמא דרישקא קאמינא ודו"ק:

רש"י בד"ה א"ל כו' עקור אותן ולך כו' כצ"ל:

בד"ה אפסיד כו' שבחא ומיסתלקנא כו' הד"א:

בד"ה אומנא מוהל תינוקות נ"ב ולעיל פי' מקיז דם:

בד"ה כמותרין ועומדין דמי לסלוקינהו מקרי כו' הד"א:

דף קט:

רש"י בד"ה ונימא ליה כו' והיינו ריבעא ממש כו' נ"ב פירוש מה שאתה נותן לאריס הוא ריבעא ממש של הכל והוא שליש משלך:

ד"ה מנתא דידי כו' הקונה ירד ויעשה ויאכל נ"ב פי' והוא אינו יצטרך לאריס כמו שאתה צריך בפרט בחלק מועט ולא ינכה לי מידי ואת"ל אף הוא ינכה משוויו מ"מ לא יטול שליש כמו אריס ודו"ק:

בא"ד שעד עתה היה אוכל כו' עד ס"ד נ"ב בס"א אינו:

בא"ד אוכל שני שלישים כו' ונ"ב ואע"פ שמשלם לזה דינר ומחצה אם קונה ממנו מ"מ אין זה חשוב הפסד שהרי חצי שלו נוטל ואם היה רוצה בחלק חבירו שקנה היה נותן עוד דינר ומחצה ודו"ק:

תוס' בד"ה מסלקינן להו כו' נסתפקו בין אלו איזה מהן הזכיר נ"ב למנ"מ כלומר איזה היה החשוב שבו היה תולה הדבר להפחידו ודו"ק:
בד"ה מה נקצץ כו' ואית דגרסי איפכא יבש בזמנו כו' נ"ב פי' מה יבש בזמנו אף נקצץ בזמנו וק"ל:

דף קי.

גמ' אוכליה קיימא והלכתא כו' אוכליה קיימא והא קי"ל כו' כצ"ל:
שם כוותיה דרב נחמן דאמר קרקע כו' נ"ב נ"ל דגרסי' ואמר וכן מוכח פרש"י למעיין בו:
רש"י בד"ה ההוא שטרא שטר משכנתא דסורא במישלם כו' הד"א:
תד"ה א"ל רבינא כו' חזקתה כו' כצ"ל:

דף קי:

רש"י בד"ה בדמי' כו' של זה וכן בעל חוב כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה הניחא למ"ד פלוגתא במסכת כתובות בהכותב נ"ב בפרק מי שהיה נשוי גבי ההוא גברא דמסקי ביה אלפא זוזי כו' וכן איתא בתוס':

דף קיא.

גמ' מידע ידעי דעל יומי דשוקי סמיכי כו' נ"ב פי' אפי' יש להם מעות כו' ברש"י וכן פי' בנ"י ובטח"מ ותדע דאי באין להם מעות בעין בלאו הכי אינם עוברים כדלקמן בהיפוך הדף ע"ש:
שם אמר לך רב תנאי היא נ"ב איני אומר אלא דשנויא קמא דמוקי רב למתני' לצדדין כדקיימא קיימא וכן דעת הרי"ף והרא"ש וביארתי כל הצורך בספרי:
שם עובר בה' שמות הללו ועשה משום כו' כצ"ל ונ"ב וברי"ף לא גריס ועשה אלא עובר בה' שמות הללו כמ"ש בנ"י בין עשה בין ל"ת ה' שמות הן ואע"ג דה' לאוין כתיבי מ"מ תרי לא תעשוק כתיבי ואינו מונה לאו כפול ע"ש באשר"י שאינו מונה כלל אלא חד לא תעשוק ובסמ"ג כתב להדיא ד' אזהרות ועשה ע"ש:
שם עדים שתבעו הרי נשבע כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה משום לא כו' ואונאה נפקא ה' שמות כו' הד"א:
בד"ה ה"ג כו' וכופר ומקודם כחש קרוי גזל כצ"ל:
בד"ה או עשק ע"י הכחשה עשקו הס"ד:

תוס' בד"ה א"ל כו' ליתן להם ואפי' משום בל תשהא לא היה עובר כו' כצ"ל ונ"ב פי' אבל משום בל תלין היה עובר מ"מ אי הוה שוכרן בעצמו ואי לאו דטריד במלאכה אחרת אע"פ שאינו שוכרן דאינו עובר משום בל תלין מכל מקום היה עובר משום בל תשהא וק"ל:

דף קיא:

תוס' בד"ה לבצור כו' אחד ואכלו כו' נ"ב פי' הפועל דשרי ליה כדלעיל (דף צ"ב:)

דף קיב.

גמ' ומסר את עצמו למיתה לא שתתן לו את שכרו כו' כן הוא לשון הרי"ף:
שם ת"ל אתך לדעתך כו' נ"ב הנך ג' דרשות מחד אתך נפקא:
שם בגרא דסרבלא כצ"ל וכן ברש"י:
רש"י בד"ה דאגר לביטשי נ"ב עיין בפרק הגוזל קמא (בבא קמא דף צ"ט) מה שהגהתי:
תוס' בד"ה חוזר עליו כו' דקאמר שקל כומתא ושדא ביה כו' נ"ב פי' כובע:
בא"ד ולהכי צריכא קנין נ"ב פי' אע"פ שקנין בטעות נמי חוזר אלא בע"כ צריכא למימר דאינו טעות ממש אלא דומה לטעות מ"ה מחילה בלא קנין סודר זוטר טפי ולא מהני וק"ל:

דף קיב:

תוס' בד"ה קציצה כו' ועוד אומר ר"י דודאי כי איכא עדים כו' נ"ב פי' ר"י לא בעי לשנוי שנויא אחרינא דאף איהו צ"ל דגבי מודה מקצת לא שייך מיגו אלא דרצה לומר דבע"כ תרוויהו איירי בדליכא עדים ודו"ק (עיין מהרש"א):

דף קיג.

גמ' כל זמנו ולעולם א"ר חמא כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה ואת המחרישה כו' וא"כ האיך נטל את המחרישה כו' נ"ב פי' שמקשה לו לפי מה שרוב העולם מפרשי המחרישה כפשוטו ומסתמא אף רש"י ס"ל כן דאל"כ ה"ל לפ' ודו"ק ומ"מ אי לאו דהוה מקשה ועוד כו' לא היה סותר פי' הקו' במה שפירש פרות החורשות כו' לפי מה דס"ל דמחרישה דהכא היינו מגררתא ודו"ק:

דף קיד.

גמ' ואידך האי הוא שיהא כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה הקדש שאין כו' וי"ל דמה לערכין שהם קלים כו' נ"ב פי' האי פירכא ליתא אלא בערכין נגד הקדש שערכין קלים מהקדש אבל לא שייכא הך פירכא נגד בעל חוב ומש"ה פריך שפיר ויסדרו בעל חוב ק"ו מערכין כו' ומהשתא ג"כ לא קשה דאמאי לא פריך תלמודא מתחלתו אערכין דסליק מיניה ויחזרו בק"ו כו' ונילף ק"ו בערכין שמחזירים מב"ח שאין מסדרים כו' משום דפריך דהקדש עדיפי וחמירי מערכין וא"כ אי ילפי' הקדש דמחזירים ואף מסדרין ערכין דקילי הן בכלל לאפוקי איפכא ודו"ק וי"מ דמש"ה פריך אהקדש כדי שרוצה לומר הק"ו דלעיל מכל וכל ודו"ק:
בד"ה ואידך ההוא כו' אם יש בכל מקום שלא נוכל להעמיד ההיקש כו' כצ"ל:

דף קיד:

גמ' שם פלגינהו לחתנוותיה נ"ב אפשר לומר שהיו לו בנים ולפי שלא רצה ליטול עולמו בחיים הרחיק ממנו שלא ליתן אפי' לבניו שהן בני ירושה:
תוס' בד"ה מהו שיסדרו כו' והיה לו להשיב כו' נ"ב בכאן הגיה המדפיס בלובלין וז"ל והיה לו להשיב מסדרים אלא ס"ל דאין מסדרים ע"כ וטעות הוא אלא כמ"ש בפנים וה"פ היה לו להשיב אין מסדרין כמו מסדרין אלא שלא ירד לדקדק אליבא דהלכתא וכן משמע באשר"י להדיא אבל האי דקדוק שלא היה לו להשיב טעמא אלא מסדרין זהו דיוק של ר"ת וכבר ויתרו תוס' על זה שאפי' גרסינן מהו כו' פי' ולא לדקדק ממה שלא השיבו מיד מסדרין אפ"ה אין להביא ראיה דמסדרין ודו"ק:

דף קטו.

תוס' בד"ה אלמנה בין כו' לכך עדיפא ליה למיפרך כו' נ"ב הכי פי' התוס' סוברים הא דמתיב רב יוסף לא יחבול ריחיים ורכב הא דברים אחרים יחבול וכן לא תחבול בגד אלמנה הא אחרים תחבול כולהו ברייתא נינהו וכה"ג נמי מסקינן לעיל ת"ר ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו הא עשיר שכב ומש"ה פריך מברייתא דקתני להדיא הא דברים אחרים תחבול דמשמע דשרי לחבול ואפ"ה דחי ליה דה"ק ריחיים ורכב אית בהו תרי לאוין הא דברים אחרים יחבול כלומר ואינו עובר לאו יתירתא אבל הלאו דלא תבא עובר ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף קטו:

תוס' בד"ה אבל כי כו' אין לוקין אחי ומבושל בחמי טבריא כו' נ"ב והא דקאמר רבא דלקי בחמי טבריא משום כי אם צלי אש אליבא דרב חסדא הוא דקאמר ושם פירשתי:

דף קטז:

רש"י בד"ה שניהן חולקין הכל לפי הגבוה לפי שהאחד כו' כצ"ל:

דף קיז.

גמרא דרך פתחים משתמש כו' נ"ב תימה מה היזק יש למשכיר שמשתמש השוכר דרך פתחים שרוצה למחות בו וכהאי גוונא ראוי להיות כופין על מדת סדום ונראה דמשכיר אמר אם ילך דרך פתחים א"כ לא ישתמש בעלייה כלל אבל עכשיו שהוא משתמש דרך גנין א"כ ישאר לפעמים בעליה ויעשה מקצת תשמישו לשם קודם שיחזור וירד בסולם ודו"ק:
שם וסנאין וסטני אמר ר"ש כו' ומזקי לתתאי רבי חייא בר אבא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה פלוגתא כו' מקום לגור ות"ק כו' הד"א:

דף קיז:

גמ' שם תניא אין לו לא לזה ולא לזה אין לו לבעל עלייה בקרקע כלום כל זה נמחק ונ"ב ס"א אינו וכן ברא"ש אינו אכן ברי"ף מצאתי:
שם אמר רבא נקוט דר' נתן כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ר' יהודה אומר א"כ תחייב זה שנמצא נהנה כו' כצ"ל:
ד"ה לבינים בשלמות צ"ל בלבינים שלמות ואין כו':
בד"ה ארזים כו' ומשאן כבד בא לשנות כו' הד"א:

דף קיח.

גמ' ממרי רשותיך פארי אפרע ואי אשמועינן הכא כו' כצ"ל ונ"ב פי' קמשמע לן דאין שומעין לו משום דשכיר דינו במעות שהרי אליו נשא את נפשו ויכול לומר לו זיל טרח ואייתי זוזי וכן בתוס' ר"פ שור שנגח את הפרה בד"ה אי דליכא לאשתלומי מינה ע"ש:

דף קיח:

רש"י בד"ה שתי גנות כו' קרקעיתה נמוך הס"ד: